

Fenomenet ”duktig flicka” i kvinnans vardag

- En tyst utopi?

Av Malin Crona

Ht-10

Handledare: Anders Östnäs

Abstract

Author: Malin Crona

Title: The "Good girl" phenomenon in women's everyday lives – A silent utopia?

Supervisor: Anders Östnäs

Assessor:

The main purpose of this study was to achieve an increased understanding of the "good girl" phenomena. The specific purpose was to analyze the "good girl" in the context of everyday life, and in addition the female roles in the family institution. To get the female perception interviews were conducted with four different women who identify themselves as part of a family. The definition of the family concept in this study entails having two children, a husband/man and working hours of 80 – 100 percent. The outcome of the study concludes that the "good girl" phenomenon exists in the structure and the norms that the women experience in their family role. Women have an idealized a image of what "good" is and this is further augmented by the perception that society has of the family role that women should carry. It places the "good girl" phenomena in a complex paradox that is difficult to define.

Keywords: good girl, stress, woman, female role, equality.

Innehållsförteckning

Förord

1. Problemformulering	5
1.1 Syfte	8
1.2 Frågeställningar	8
2. Begreppet ”duktig” i kvinnors vardag har flera ansikten	8
2.1 Tidigare forskning av kvinnors vardagssammanhang	10
2.2 Duktigheten och den sjukdomsbaserade bilden talar i sin tystnad	10
2.3 Är kvinnlig duktighet och mannens roll i hemmet en jämställdhetsparadox?	11
2.4 Begreppet ”mommy wars” och den tysta skulden	13
3. Teori	14
3.1 Normen och rollerna	14
3.2 Den mytomspunna rollen att vara mamma och dess hegenomiska diskurs	15
3.3 Psykobehov och Sociobehov	16
3.4 Strukturen	17
4. Metod	18
4.1 Kvalitativ metod	18
4.2 Urvalet kvinna hennes mening och aktivitet	19
4.3 Medvetenhet i forskarrollen	20
4.4 Intervjuerna	22
4.5 Etiska överväganden	24
4.6 Fördelar och nackdelar	25
5. Duktiga kvinnor i sitt empiriska sammanhang	27
5.1 Är ”duktig flicka” fenomenet dolt i en fiktiv normprocess?	27
5.2 Duktigheten i mammarollen en hegenom eller utopi?	30
5.3 Spindeln i nätet håller i strukturens trådar	33
5.4 Sammanfattning av analysen	35
6. Avslutande diskussion	37
7. Referenslista	39
8. Bilagor	43
8.1 Bilaga 1 – Infotext	43
8.2 Bilaga 2 – Intervjuguide	44

Förord

Uppsatsen har givit mig större insikt och bredare kunskaper om duktig flicka fenomenet i vardagen som är en komplex verklighet.

Jag har fått djupare rynkor under arbetets gång av empiri och forskning som visar en bild av fenomenets genomträngande styrka i vårt samhälle. Fenomenet duktig flicka har engagerat många och det visar på att det är ett laddat fenomen, samtidigt har det stundtals känts svårfångat.

Stödet från människor i min omgivning... vill bara säga Stor Kram.

Ett stort tack till de intervjupersoner som gav av sin tid och delade med sig av berättelser som satte uppsatsens ”duktiga flicka” i verklighetens sken.

Tack Mari för alla skypesamtal som handlat om min frustration, du är en mycket klok vän. Vi ska vika tvätt tillsammans ofta i framtiden.

Katarina dina peppningar har styrkt mig så mycket, tack.

Min handledare vill jag tacka för goda ord, kritik och vänlighet.

Bästa Ola, tack.

Min älskade man har stått ut med mig i ur och skur, tack Henrik.

Unistar och Yaya, mina barn, skatterna i mitt liv, som alltid är en drivkraft i allt jag gör.

Utan er kunde detta fenomen aldrig vara så viktigt att forska i.

Stort tack till Alla som varit med och dragit i en och annan tråd under uppsatsarbetet.

Jag tänker även tacka mig själv (för det gör jag alldeles för sällan) för att jag orkade fördjupa mig i detta fenomen. Det kommer sätta stärkande spår i min tro på förändring.

Kram

Malin

1. Problemformulering

I media talar man om flickor eller kvinnor och duktighet. Kvinnor gör sig hörda genom att offentliggöra sin vardag i bokform. Kvinnor och stress, samhällets alla valmöjligheter och jämställdhetsdebatter driver kanske på kvinnan som prestationsprinsessa. Flertalet böcker ger beskrivningar om vad det innebär för kvinnor att vara duktiga och prestera. Idag kanske det börjar framstå mer som en börda att vara duktig än en tillgång, med tanke på sjukdomsrelaterade begrepp som ex. syndrom och diagnos. Eller är det som Katarina Pietrzak skriver i *Så ung? Och så duktig!* att duktig är (2003:52): ”Ett härligt ord, lätt att sola sig i”. Pietrzak menar vidare att ordet förlorat sin glans i ohälsa, präktighet och inställsamhet.

Det nya är kanske att vara duktig på att inte vara så duktig! Det beskrivs hur kvinnor kan bli bättre på att räkna till för sig själva, lära sig hantera sin driftighet, ambition och strävan utan att bli utmattad osv. Hur många bollar kan en kvinna jonglera med utan att tappa kontrollen?

I en artikel i Aftonbladet står att:

Vi fostrar våra döttrar till lydnad, omtanke, ansvar. Och utbrändhet.

– Det blir en spjutspets rakt in i mardrömmen, säger jämställdhetspedagogen Ingemar Gens... En duktig flicka är alltid duktig. Efter betald arbetstid börjar därför nästa heltidsjobb: hem och familj.

– Män har alltid haft makten i det officiella och kvinnan i det privata. Och vi vill inte gärna ge bort makt vi en gång skaffat oss. Därför är det så oerhört svårt för många kvinnor att avsäga sig ansvaret i hemmet. Män blir bara sidekicks till sina fruar. (2007-12-18).

Ylva Elvin- Nowak skriver att vi har ett behov av att bekräftas som kön, kvinna och man, samtidigt (2001:24) ”... lever vi i en tid och i ett samhälle som där jämställdhet står högt på dagordningen och där betydelsen av kön är otydlig”.

I rasande takt fylls media med nya inslag av vad som kvinnor ska förbättra. Fokuserar på diagnoser och syndrom som förklarar varför kvinnor är som de är och konstruerar en verklighet som de ska ta en plats i. Hur tar kvinnor plats i sin vardag och gör duktighet? Samtidigt sjukskrivs kvinnor på grund av sin duktighet, driftighet, ambition och strävan efter perfektionism. Det ligger en normativ förväntan som är kontextbunden i tiden och rummet som kvinnor befinner sig i. Ett problem då det ska ske på flera nivåer och i alla sammanhang. Bonniers svenska ordbok definierar ordet duktig; duglig, skicklig. Men räcker det att vara duglig för en kvinna? En duglig kvinna vad är det idag?

Monika Renstig skriver i *sjukskrivning på lösa boliner; Forskning, fakta och statistik*, att det är framförallt yngre kvinnor som drabbas av stressjukdom och utmattningssyndrom (2010:22): ” Det styrs av det bemötande hon fått som liten vid framgångar respektive

misslyckanden... Starka inre krav, 'duktighetssyndrom', och bristen på kontroll i livet kan leda till utmattning". Renstig skriver att kontrollen är viktigare än belastningen hos kvinnor som drabbas av utmattning och de (2010:53): "... har ofta åsikten att 'det finns ingen annan än jag som kan fixa det här. Och om jag går dit litet tidigare så hinner jag fixa detta'".

I en debattartikel i Aftonbladet menar man att:

Det är ett intressant självbedrägeri det där. Moderna, hushållsnära trender i klassisk hemmafruförpackning kommer ofta maskerade som något annat. Som en längtan efter ett enklare liv. Som en lust efter mat med färre tillsatser i. Eller som en enda lång övning i avkoppling, trots att hushållsarbete även i sin mest glamorösa form faktiskt är väldigt utmattande. (2010-08-20).

Eliasson- Lappinen och Szebehely uttrycker att (2008:57):"Vardagen kan vara så välbekant och självklar att den undandrar sig vår uppmärksamhet". Fenomenet att göra duktig flicka i vardagen är kanske så välbekant i sin utformning i kvinnors liv att många inte ens funderar över det. Strävar kvinnan efter att vara duktig i en sfär eller i alla? Är det självvalt att vara stressad som kvinna i sin vardag kan man fråga sig? Eller är det så enkelt som att man som människa inte har förmåga att ha kontroll över för mycket på en och samma gång. Som Elvin-Nowak (2001) skriver att män och kvinnor förväntas arbeta båda, samtidigt utifrån samma villkor och omfattning ta hand om sina barn. Vilket hon menar att fallet ofta inte är så. Och när kvinnan tar mer ansvar är det ett frivilligt val som inte är grundat på könet i sig (2001:25). Men är det i verkligheten frivilligt att välja för kvinnor hur mycket ansvar hon ska ta inom familjen? Jag är intresserad av kvinnans roll i familjen utifrån ett "duktig flicka" perspektiv.

Eliasson- Lappinen och Szebehely (2008:57) beskriver hur man genom att denaturalisera, göra vardagen främmande kan synliggöra det som annars inte syns. Jag utgår från att kvinnor och män i vardagssammanhang har behov av att värdera det som görs och inte görs, även om det inte alltid är synligt för ögat. Genom att ge värderande uttalanden om någonting kan människan förstå varandra samtidigt som det skapas en gemensam förväntan. Kvinnor, män och samhället konstruerar en sanning för något som blir en symbolisk innebörd, som kvinnor kanske inte orkar bära, kan leva upp till, i dagens samhälle. I vardagen kan förväntningarna skapa krav som är svåra att definiera, samtidigt viktigt att definiera. Jag är intresserad av fenomenet "duktig flicka" i sin vardag och kvinnors egna berättelser om sig, sina krav, andras krav i familjen som kontext.

I en debattartikel i Dagens nyheter står: ”Vår forskning visar att politikerna missbedömt hur svårt och mödosamt det är att förverkliga jämställdhetsidealet i det dagliga livet. Resultaten visar att jämställdhet i vardagslivet kräver ett hårt, smärtsamt och riskfyllt arbete som ofta har negativa konsekvenser i form av missnöje, konflikter och stress” (2008-01-04).

I *Familjens projektledare säger upp sig* (2008) offentliggör Gunilla Bergensten hur trött hon är på sin roll i familjen. Bergensten menar även att det är männen som blir curlade medan det talas mycket om hur vi curlar för våra barn; ”Jag håller banan så blank åt min man att han formligen glider genom vardagen” (Bokens sammanfattning).

Är det så här många kvinnor känner idag och har det med kvinnors duktighet att göra, ”duktig flicka syndromet”? Bergensten (2008) skriver i sin bok om hur hon släpper ansvarsområden och lämnar över till sin man. Han tänker inte på att ex. barnen växer med åldern och till med kläder behöver planeras och organiseras för att de blir för små. Hon själv uttrycker att hon ”curlade sin man” och nu står hon i frustration för hon hinner inte ha kontroll över alla bitarna själv. Bergensten skriver (2008:29):

Sakta men säkert puttats kvinnan in mot mitten av familjen. Hon blir navet som snurrar runt. Hon blir hela infrastrukturen. Hon blir E6:an, hon blir riksväg 40 och alla grusvägar. Hon blir hamnen och flygplatsen. Det går väl bra så länge man har tid och ork att hålla allt rullande. Det blir problem när andra saker börjar ta allt mer tid – som jobbet. När man går tillbaka till jobbet. Då blir det allt svårare att hinna.

Fenomenet ”duktig flicka” och kvinnan i familjen har väckt mitt intresse. Precis som i den yrkesverksamma arbetsdagen där ambition, perfektion kan vara drivande så vill jag se på familjen med ”duktig flicka” fenomenet. ”Duktig flicka” verkar vara en modern etikett som är satt på kvinnor, hur det yttrar sig i familjens kontext väcker min nyfikenhet.

1.1 Syfte

Syftet är att beskriva och analysera fenomenet ”duktig flicka” i kvinnans vardag främst i hemmet och hushållet. Jag vill undersöka kvinnans egen uppfattning om hur ”duktig flicka” kan se ut i hennes roll/roller i familjesammanhanget.

1.2 Frågeställningar

Vad innebär det att vara en ”duktig flicka”?

Hur ser duktigheten ut i kvinnans vardag, särskilt i sin roll/roller i familjen?

Vem/vilka är delaktiga i skapandet av duktigheten? Är det männen som inte tar sitt ansvar vid sidan om sin kvinna och hjälper till att skapa detta nutidens fenomen?

2. Begreppet ”duktig” i kvinnors vardag har flera ansikten

Hur duktighet gestaltar sin närvaro som begrepp i förhållande till kvinnor idag fångas i flera forum. Så som media, skönlitteratur, vetenskaplig forskning med genus och jämställdhets diskussioner. I detta avsnitt fortlöper en beskrivning av duktighetens ansikte i en blandning. Böckernas titlar har jag valt att skriva ut i texten här nedan då de har en påverkan och illustrerar en del av duktighets fenomenets flera ansikten. Vardagens och vår nutids informationssamhälle består begreppet av mindre vetenskapliga texter som först är den inledande begreppsdefinition som följer nedan. I följande avsnitt här efter kommer ”duktig flicka” utmärkas med tidigare forskning, som skildrar en beskrivning vars verklighet kvinnor befinner sig i idag.

När du slår upp duktig i Bonniers svenska ordbok finner du orden: ”duglig, skicklig”. Du kan vara duktig eller duktigare, ha gjort något duktigt, samtidigt finns något som är duktighet och duktigheten . Är kvinnan duktigheten själv? Ska hon vara duktig på det mesta och samtidigt bli duktigare på att bli mindre duktig? Media och litteratur om och till kvinnor förstärker eller färgar dukighetens innebörd. Genom att bara observera den yttre karaktären av titlar som skildrar duktighetsbegrepp bl.a: *Duktighets syndromet* (Renstig & Sandmark, 2005a), *Duktig flicka* (Bepko & Kreston, 1990), *Diagnos: Duktig* (Sjögren & Rappe, 2004), *Duktighetsfällan*

(Rose & Perski, 2008), *Så ung? och så duktig!* (Pietrzak, 2003), verkar det inte vara så enkelt att vara duglig och skicklig för en kvinna idag.

Litteraturen nämnt ovan är mindre vetenskaplig men talar samtidigt för en verklighet. Kvinnor söker sin identitet i mötet med duktigheten. Är böckerna skrivna endast för kvinnor, mest av kvinnor? Vill kvinnor ha hjälp av sin man genom att dela ansvar? Är det en paradox som kvinnor befinner sig i? Med paradox menar jag utifrån Bonniers svenska ordboks definition: något som verkar orimligt eller motsägelsefullt men likväl kan vara verkligt eller sant, ”en talande tystnad”.

Claudia Bepko och Jo-Ann Krestan är familjeterapeuter och har tillsammans skrivit boken *Duktig flicka* i syfte att ge kvinnor strategier för att uppbära konsten att räcka till – även för sig själv. Bepko och Krestan presenterar fem regler i det som de kallar ”kvinnolag” (1990:18) som de menar fungera som en etisk norm för kvinnor:

Vara tilldragande; En kvinnas inre skönhet ska avspeglas i hennes yttre.

Uppträda oklanderligt; En kvinna tappar aldrig behärskningen.

Vara osjälvisk och hjälpa andra; En kvinna lever för att ge.

Få relationer att fungera; En kvinna hyser obegränsad kärlek.

Klara av allting utan att klaga; En kvinna uträttar allting men visar aldrig något tecken på trötthet.

Sjögren och Ernsjö Rappe skriver om mammarollen i *Diagnos: Duktig* genom att intervjua Ylva Elwin-Nowak som lyfter de fram ett fenomen (2004:29): ”- Till och med i de familjer som säger sig vara mer jämlika tar mammor merparten av ansvaret. Det finns massor av underliggande ansvar hos kvinnan, fortsätter hon och berättar om ett daghem som medvetet ringde till papporna om barnen var sjuka... Papporna undrade direkt oroligt om det hade hänt deras fruar något”.

”Duktig flicka” som följer i denna uppsats är kvinnan i kontexten familj. Definitionen av familj förtydligas ytterligare i metoddelen. Ovan är en mindre vetenskaplig beskrivning om hur ”duktig flicka” har olika skepnader och hur hon framställs på olika vis i litteratur. I följande avsnitt presenteras tidigare forskning.

2.1 Tidigare forskning av kvinnors vardagssammanhang

Märkbart i tidigare forskning och vad det skrivs om kvinnor och duktighet, är att det går att skildra en framställning av kvinnor som satsar på karriären samtidigt som de ska bära hushållet och bränner ut sig eller lider av duktighetssyndrom. Jag kommer vidare presentera tidigare forskning, forskare och författare som belyser fenomenet. Familjen och relationen mellan kvinnan och mannen är ett område som varit av intresse för forskare, att se hur kön konstrueras och identifieras i relation till varandra. Eftersom jag har som avsikt att undersöka ”duktig flicka” fenomenet i hemmet har jämställdhetsforskning haft en inverkan när jag sökt efter tidigare forskning. Följande tre avsnitt belyser olika perspektiv på kvinnor i tidigare forskning, varav det första avsnittet lyfter det som kan ses som hälsorisker med att vara ”duktig flicka”. Det andra avsnittet avser att beskriva vad som finns att ringa in i kvinnors duktighet som utgör en verklighet i hemmet och den jämställdhetskamp som vill göra sig hörd. Tredje och sista avsnittet presenterar två studier som beskriver skulden och dess bakomliggande orsak ur två olika kulturer.

2.2 Duktigheten och den sjukdomsbaserade bilden talar i sin tystnad

Leander skriver (2004:73): ”En studie från Arbetslivsinstitutet förstärker bilden. Kraven där hemma kan orsaka lika mycket skadlig stress som de krav vi utsätts för på jobbet”. Renstig och Sandmark lyfter även fram kvinnors roll i familjen och hemmet i en studie där de har syftet att identifiera betydelsefulla faktorer till kvinnors långtidssjukskrivningar (2005b:13): ”De sjukskrivna kvinnorna anger att de har haft svårare att förena sitt yrkesarbete med arbetet i hem och hushåll. De rapporterar att de i högre grad har haft huvudansvaret för hushållsarbetet och för skötseln av barnen... De känner krav från familj och släkt och upplever detta i högre grad som en belastning...”. Renstig och Sandmark skriver i rapporten (2005b:4) att 33procent av unga kvinnors långtidssjukskrivningar diagnostiseras som depressioner, ångestillstånd och stressreaktioner.

Tillsammans har Renstig och Sandmark även skrivit en bok (2005a) där de sammanställer strategier och råd med 13 intervjuer med långtidssjukskrivna kvinnor med utmattningsdepression. De beskriver (2005a:31) hur kvinnor i sin strävan efter perfektion gör andras arbete eller överarbetar saker, som mynnar ut i att det som var betydelsefullt till en början inte blir klart. Kvinnor i rollen som ”arbetsledare” behöver lära sig att delegera ut uppgifter istället för att göra allt själv i sin strävan efter perfektionism. Denna duktighet finns

även i kvinnans mammaroll genom att ha perfekta barn och ett perfekt hem menar Renstig och Sandmark (2005a:35). ”Hos pojkar är det mer accepterat med lite slarv, menar vissa beteendevetare. Flickor lär sig i större utsträckning att sträva efter perfektionism, väl medvetna om att minsta lilla håll i pappret på uppsatserna de lämnar in eller trasiga eller glömda gympakläder gör att de inte får högsta betyg” (2005a:31).

2.3 Är kvinnlig duktighet och mannens roll i hemmet en jämställdhetsparadox?

I detta avsnitt presenteras vidare forskning som pekar på skillnader i kvinnor och mäns vardag i sitt gemensamma livssammanhang. Bäck-Wiklund och Bergsten (1997: 136) menar att när man i vardagen som familjeprojekt ska förenas med skilda könsideal som är förbundna med värderingar skapas konflikt och stress. Det uppstår ambivalens mellan det som är möjligt i förhållande till verkligheten och idealen. Vardagen och könsidealen passar inte ihop och de förväntningar som kommer utifrån påverkar hur familjeprojektet skapas i denna ambivalens.

Leander (2004: 72) skriver att utifrån Statiska Centralbyråns tidsanvändningsundersökning har män mer fritid än kvinnor då de samtidigt har lika långa arbetspass per dag i veckan. (insamlingen av tidsanvändningsundersökningen 2010/11 pågår just nu, publiceras augusti 2011).

I SOU 2005:66 presenterar man ett övergripande mål i den nya jämställdhetspolitiken, att (2005:18): ”Kvinnor och män skall ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. Det övergripande målet förutsätter att samma rättigheter, skyldigheter och möjligheter råder på livets alla områden”.

Evertsson och Nyman (2009) menar att det är rutiner som styr i familjer och att man inte reflekterar över vem som gör vad. De beskriver att det är på auto-pilot, rutiner och ritualer sker i hemmet och de uppgifter som finns inom familjen (2009:38). Evertsson och Nyman skriver (2009:45): ”When it comes to housework, not being able to task well, or lack of interest is for a man a sufficient reason for not having to do certain tasks. However the same does not seem to apply to women. None of the women we interviewed gave lack of interest or competence as a reason for not doing housework even though they felt their partner should do more”. Evertsson och Nyman (2009) beskriver hur mannen i familjen på grund av ointresse kan anmäla att han inte vill göra det som behöver göras, medan kvinnan bara gör det som behöver göras utan att skylla på ointresse eller kompetens.

Carin Holmberg har gjort en socialpsykologisk studie i sin avhandling (1993) om kvinnors underordning och mäns överordning bland unga jämställda par. Holmberg skriver att män (1993:31): "... lastar över hemarbetet på den kvinna som de lever ihop med". Samtidigt skriver Holmberg att män utgår från en rationellt given ram för vad förnuftet säger utifrån normsamhället och att kvinnor inte medvetet är förtryckta av sina män. Kvinnors handlingsstrategier utgör mer ett perspektiv över verkligheten och inte ett rationellt handlande. Holmberg skriver (1993:64) att rättigheter och skyldigheter ofta definieras utifrån mannens tolkningsföreträde och att kvinnan anpassar sin vardag efter detta. Kvinnan ändrar sin uppfattning om sig själv och identifierar sig med mannens "... normer och värderingar" (1993:64). Kvinnans verklighet "kvinnlighet", är att förstå mannen och mannens verklighet "manlighet realiseras genom att mannen distanserar sig från kvinnan" (1993:65). Detta menar även Lökken i sin avhandling (2002:24): "Huruvida kvinnorna kunde kombinera yrkesarbete med familj och barn styrde i mångt och mycket av makens inställning". Likadant beskriver Zvonkovic et al. (1996:95) att kvinnorna anpassar sitt arbete till sina mäns arbete och hur barn och hushåll i sin tur ska hinnas med.

Elvin-Nowak sammanställer fyra skilda studier i sin avhandling (1999). Hon skriver att i Sverige är Bolwby's anknytningsteori en påverkande faktor i de dominerande idéer kring barns behov som i sin tur stärker mammarens känsla av nödvändig tillgänglighet för sina barn (1999:21). Elvin-Nowak skriver om balans, kontroll och skuld i yrkesarbetande mödrars vardagsliv i en Rapport (1998), en av studierna i avhandlingen (1999). Hon beskriver hur kvinnor anpassar sitt arbete och sina arbetstider till hemmets krav och som tyder på hur svårt det är att kombinera dessa krav från olika sfärer. Samtidigt belyser hon med hjälp av Bäck-Wiklund och Bergsten att Svensk statistik visar att kvinnor som har en högre utbildning delar föräldradighet med mannen i familjen (Elvin-Nowak, 1998:3). Yrkesarbetande kvinnor upplever sig inte som goda mödrar i lika stor uträkning som män ser sig som en god fader. Vidare menar Elvin-Nowak att Yrkesarbetande mödrar står för hushållsarbetet och omsorgen i familjen samtidigt som de yrkesarbetar i större utsträckning än förr och männen tar inte på sig mer ansvar trots denna utveckling i samhället (1998:2). Kvinnans komplexa situation enligt Elvin-Nowak har att göra med de förväntningar och krav som konkurrerar i hennes roller som mamma och yrkesarbetande kvinna (1998:2): "Många socialkonstruktionistiska studier har också visat att moderskapet konstrueras som skilt från yrkesrollen i högre utsträckning än faderskapet vilket snarare förstås som en integrerad del i rollen som yrkesarbetande".

Elvin-Nowak och Helene Thomsson skriver (2003:172): "Våra sätt 'att göra föräldraskap' är således extremt könspräglade". Elvin-Nowak menar att vi oreflekterat sätter kvinnors överlägsna förmåga att föda barn och förmågan att "... komprimera arbetstiden, sy namnlappar, komma ihåg matsäckar och förutse att ett trött barn är ofta ett sjukt barn morgonen därpå" (2003:173). Hon menar att föräldraskapet är det mest könsspecifika som finns, där kvinnan arbetar kortare dagar och är hemma med barnen. Den förväntan är tagen ur en biologisk förmåga att föda barn. Thomsson (2003) skriver om vad som betraktas som arbete och lönen, utbildningens etikett på arbete. Hon menar att hushållsarbete är "... mer än att skura och feja" (2003:183). För många kvinnor är det obetalda arbetet delvis att hålla i sociala relationer runt familjen och som är föränderlig i den fas familjen befinner sig i (2003:206): "Man förväntar sig i allmänhet att kvinnor i första hand ska tänka på andra".

Hirdman (2001:135) skriver om "Arbetarrörelsens genusdrömmar". Hon beskriver historiskt det paradoxala fenomenet i kvinnans vardag och en samhällsutveckling som ska leda till kvinnors minskade ansvar i hemmet och frigörelsen att komma ut i yrkesarbete (2001:135-139). Hirdman citerar Friedrich Engels (2001:136): "Kvinnans befrielse kommer först att bli möjlig då hon i stor samhällslik skala kan delta i produktionen och det husliga arbetet blott i obetydlig utsträckning tar hennes tid i anspråk".

2.4 Begreppet "Mommy wars" och den tysta skulden

Här presenteras två studier, Schindler Zimmerman et al. (2008) och Elvin-Nowak (2001), som beskriver kvinnors skuld. I USA visar det sig finnas stor påverkan av media samt böcker som bland annat skuldbelägger arbetande mödrar till att de driver sina barn bl.a. in i "life of crime" (2008:207). I Elvin-Nowaks svenska studie har hon märkt att kvinnor själva skapar skulden inom sig. Samtidigt menar hon att det i hög utsträckning förväntas att kvinnor ska ta ansvar för hur hemmet organiseras och ansvariga för att kontrollera: "... vardagslivet så att ansvaret för barn och hem är i balans med de krav som lönearbetet ställer" (2001:63).

Schindler Zimmerman et al. (2008) beskriver ett fenomen i USA, där arbetande medelklass kvinnor skuldbeläggs för att de arbetar. En kamp om "Who is the better mummy" (2008:204) finns och media spär på skulden genom att jämföra mammor som är hemma mot de som arbetar. En bättre mamma är den som prioriterar barnen och hemmet. Schindler Zimmerman et al. (2008:213) skriver: "After returning home from work, mothers get busy with their 'second shift'". Han menar vidare att det kommer ett tredje skift för kvinnorna, då de tvivlar

på att de kan tillgodose barnens och familjens behov och ser sig bristfälliga i sin uppgift. Schindler Zimmerman et al. (2008) skriver att kvinnor i USA matas av att arbetande mödrar förstör sina barn.

Elvin-Nowak har i sin avhandling (1999) särskilt studerat kvinnors skuld i föräldrarollen. Hon har använt studien som grund till en bok (2001). Elvin-Nowak (2001) uttrycker hur vi med hjälp av gamla könsmonster försätter mammarollen och papparollen i möjligheter, skyldigheter och rättigheter. Genom att förvandla föräldraansvaret till personliga självständiga val med hjälp av den 'förlegade' synen på kvinnan som underordnad den manliga överordningen, blir de självständiga valen i sin verklighet bara "en illusion" (2001:25). Elvin-Nowak skriver (2001:41...42): "I de intervjuer jag gjort med yrkesarbetande mammor framkommer en speciell sorts skuld, en slags vardagsskuld som framför allt är knuten till situationer där barnen är involverade... Känslan av skuld, oförmåga och misslyckande är resultat av kvinnans eget fördömande snarare än av andras".

3. Teori

Teoriavsnittet är indelat i mindre delar varav dess karaktär är ämnat att se på och förstå vad uppsatsens innehåll beskriver som fenomen, duktigheten och kvinnan. Frågeställningarna och de metodiska valen som jag gjort i förhållandet till fenomenet, duktighetens innebörd, kvinnan och hennes roll/roller i familjen, vem och vilka som kan vara del av skapandet, kan ses ur olika perspektiv och teorier. Teorin skall i sin form föra in fenomenet och dess karaktär i ett sken där det kan bli synligt och urskilda vad som utspelar sig. Teorin gör resan till förståelse djupare så som kvinnorna som aktörer själva beskrivit sin vardag på djupet. Avsnitten i teoridelen är i sin mening förklarande då jag vill göra det undersökta fenomenet begripligt.

3.1 Normen och rollerna

Vi lever i en norm där förväntningarna på och i en roll så som i olika situationer och system är internaliserade. *Rollen* är som Repstad (2005:55) menar informella och formella regler i en *norm*, som finns inbyggt i förväntan av vad en person ska göra eller inte i en viss position. Svensson (2007:17) menar att normen är viljan att människan vill vara som de andra, idealen

vill man nå upp till och att det blir ett rättsnöre ”... även om det finns ett ideal som ligger bortom det normala”. Repstad (2005) skriver att när förväntningarna är stabila i samma situationer och återkommande har det blivit *norm*. *Fiktiv normpress* är när förväntningarna är inbillade och driver en person till att leva upp till en fiktiv förväntan som Repstad skriver (2005:56) ”... kan präglade rollerna lika mycket som om det stod reella normsändare bakom, ända tills det kollektiva missförståndet klaras upp”.

Moxnes (2008) berättar ett minne ur barndomen om hur hans mamma från köket går med nedstämt uttryck i ansiktet men då hon ska gå in med ett kakfat till gästerna börjar hon le. Han skriver att det var som en personlighetsförändring. ”Hon hade vid de tillfällena lärt sig att spela sin ytroll med mästertlig precision” (2008:142). Moxnes skriver att de som stannar i *ytrollen* kan förlora sig själv i den, då den bygger på andras önsknings i familj, arbete. Den är påverkad av resultaten, belöningarna och straff samt präglad i sin form av vilja, plikt. *Ytrollen* är positiv i sin viljestyrka då den framhåller det vi bör och skall i samhället, arbetet, familj och uppgifterna där i (2008:143). Mammaroll och papparoll kan vara ytroller och Moxnes skriver att många gör ett ”utmärkt jobb i ytrollen”(2008:142). Han menar vidare att barn kan lära sig att vara ett barn i en ytroll när de inte får vara just barn.

Repstad (2005:64) beskriver två typer av rollkonflikter. *Intrarollkonflikt* där olika förväntningar riktas mot samma roll. *Interrollkonflikt* där det handlar om kolliderande roller. Han menar att man kan lösa rollkonflikter genom att prata med människor som är delaktiga till förväntningarna eller kollisionen. Repstad skriver (2005:65) att: ”Tidsbrist kan man ofta råda bot på genom att tillför mer resurser. Men rollkonflikter där olika aktörer har olika syn på hur rollen ska utformas, eller där man själv är ambivalent, kan inte lösas genom sådana ’yttre tillskott’.

3.2 Den mytomspunna rollen att vara mamma och dess hegenomiska diskurs

Brembeck (2003) skriver om föreställningen om den *goda modern*, att det är ett nätverk av föreställningar och idéer som kvinnor ska ta till sig när de är mammor. Hon uttrycker att (2003:100): ”... föreställningen om moderskap som primär identitet, en kvinna med barn är först och främst mor, och en föreställning om att en mor alltid uppoffrar sig för andra – för barnen, maken, familjen, nationen – och alltid sätter sina egna behov sist”. Brembeck (2003) beskriver en äldre syn på den borgerliga modern som med barnen fick mening och innehåll i sitt liv. Status och belöning inne i familjen och utifrån samhället byggde på modersrollen och kvinnans identitet där i. Hon skriver (2003:102): ”Också idag utgör föreställningen om den

goda, uppoffrande modern en hegenomisk diskurs som är integrerad med samhällslivet i alla dess former... mediebilder och vardagliga föreställningar. Reklamvärlden, exempelvis, är full av goda mödrar som ägnar sina dagar åt att tvätta, laga mat och köpa 'Kinderägg' åt sina barn". Utifrån en *hegenomisk diskurs* som perspektiv är *mödrarollen* integrerad så starkt i samhällsliv och vardag att det är bevarande av stereotypen/idealet. En roll som bevaras i sitt status que, i den ställning som *mödrarollen* har i samhället förr och nu. Brembeck framhåller att *mödrarollen* och yrkesarbetande kvinnor har blivit förstärkta idag och en längtan efter den hundra procentiga modern framställs som en *norm*. Hon beskriver feminismens argument mot den *goda modern*, att det är en konstruerad myt i samhället. Björnberg och Bäck-Wiklund (1987:36) skriver att myten är en del i vårt kulturmönster i familjen och uttryck för "... ideal och tankar kring den egna världsbilden". Björnberg och Bäck-Wiklund (1987) menar att myterna skapar sammanhållningen, gemenskapen och värderingar som man har i familjen. Brembeck (2003) lyfter upp ett uppror av Jessie Bernard som fann i sin studie att kvinnor älskade sina barn samtidigt som de hatade moderskap. Brembeck skriver (2003:103): "... hon slets mellan moderskapsinstitutionen och sin egen upplevelse av att vara mor... hon upplevde att den ilska och det raseri hon kunde känna i sin roll som mor blev till monstruösa delar av henne själv i ljuset av de rådande stereotyperna". Hon menar att det finns en *modersmyt* som ofta tenderar att segra i konflikt med verkligheten. Modersrollen i dag är av *hegenomisk karaktär* och den *goda modern* styr starkt över kvinnors liv idag (2003:104).

3.3 Psykobehov och sociobehov

Moxnes (2001) beskriver hur individer har olika personliga behov, *psykobehov* och *sociobehov*. Han beskriver teoretiskt i ett arbetsplatsorganisatoriskt perspektiv. Teorin kan även sättas in i hur vardagens struktur organiseras, ser ut och påverkar individen. *Psykobehov* och *sociobehov* drivs av olikartad ångest, påverkas olika av struktur eller kaos. Psykopersonerna menar Moxnes drivs av kaoset och att de kan i ostrukturerade former använda sig av sig själva och sina idéer. Tvärt emot sociopersonerna som inte trivs i kaos och vill ha tajta ramar för vad man gör, vem gör vad och varför. En del individer tycks känna sig blockerade då det finns en starkt organiserad struktur att följa. När målen är låga och strukturen låg får sociopersonerna *driftångest* (2001:169): "... kännetecknas av en känslomässig intensitet... som många står helt främmande inför... ett hot mot behovet av stabilitet, identitet och lugn". Psykopersonerna upplever *systemångest* när sociopersonerna känner sig trygga. Och psykopersonerna trivs när situationer drivs av spontanitet "menar Moxnes" (Repstad, 2005:56). Moxnes skriver att (2001:172): "Medan driftångesten är trolle

inne i oss, så är systemångesten kraven utanför oss, krav vi inte omedelbart är villiga att godta. Kanske kan man säga att system ångesten är 'ungdomens ångest, medan driftångesten är de vuxnas ångest'. Repstad (2005:54) menar att psykopersoner och sociopersoner är en hårddragen förenkling som i vardagen finns lite hos alla beroende på situationen de befinner sig i. Och att miljön påverkar om personer främjas av psyko – eller sociobehovet.

3.4 Strukturen

Moxnes (2001:157) menar att den sociala strukturen är ett sätt att handskas med ångest i mellanmänniska förhållanden, upprepade mönster, "...rutiner, arbetsfördelningar, roller, mål och förväntningar – allt detta är ingredienser i den sociala strukturen". En del människor kan uppleva det positivt med stark struktur, tydliga ramar och roller. Medan andra känner sig låsta i beteendemönster mer som ett "fängelse" (2001:157). Moxnes beskriver fyra element som kan driva ångesten eller minimera oron (2001:158):

Målet, en tydlig målsättning med en gemensam filosofi där vägen kan dit kan bestå av småvägar som finns i vardagens konkreta sammanhang.

Reglerna, det man förhåller sig till i situationer och där principer styr hur lösningar bör se ut som gör strukturen stabil.

Rollerna, tydligt definierade roller som är hierarkiskt ordnade, vem gör vad, i vilka situationer.

Ro, förhållandet mellan människor som är en del av strukturen och systemet på ett känslomässigt plan, att man litar på att den gör vad som krävs, effektivitet och planering i förhållande till det gemensamma målet osv.

Moxnes skriver (2001:166): "Strukturen stänger oss inne, och vi har det rätt bra där vi sitter. Men den som har behov av att flyga, och som har vingar, kommer att uppleva denna inspärning som ett fängelse, som en tvångströja".

4. Metod

Metodavsnittet är en närmare beskrivning av hur jag har gått till väga under uppsatsarbetet. Vilka överväganden jag gjort med hjälp av litteraturen som sedan varit bärande väggar i insamlandet av empirin. Metodavsnittet är indelat i mindre avsnitt. Var del redogörs för dig som läsare med metodologiska beskrivningar, vad, hur och varför jag valt eller inte valt att koncentrera mig på ett tillvägagångssätt. Samt faktorer som påverkat uppsatsarbetet i både negativ och positiv bemärkning.

Aspers skriver (2007) utifrån benämningarna *forskare* och *aktör*. I Metoddelen använder jag begreppet *forskare*: den som undersöker fenomenet på fältet. Även begreppet *aktör* (Aspers, 2007:228): ”Den (de) som forskaren studerar och som definieras av forskaren... Aktörer kan komma från olika fält och behöver alltså inte vara medlemmar i samma fält”. *Medlemmar* är en grupp, inte definierat av forskaren själv (så som aktören är) utan definierat av aktörerna själva eller andra på fältet. Vidare är *fältet* det område där aktören och dess aktivitet sker. Jag är forskare och kvinnorna jag intervjuat är aktörer på fältet. Medlemmar på fältet är de som kvinnan som aktör definierar vara en del i hennes vardag, mannen, barnen, kollega/kollegor osv.

4.1 Kvalitativ metod

”Den kvalitativa forskaren ställer frågor av typ: ’Vad betyder fenomenet?’ Och ’Vad handlar det om?’” skriver Widerberg (2002:15). Kvalitet är karaktären och egenskaperna i aktörens egen upplevelse av fenomenet. Jag syftar inte till att undersöka hur vanligt fenomenet är bland kvinnor så som den kvantitativa forskningen gör avstamp i. Därav har jag inte haft intuitionen att använda mig av ex. en enkätundersökning.

Till en början orienterade jag mig på området genom att leta litteratur, avhandlingar och artiklar. Jag gjorde mig bekant med litteratur och forskning om duktighet och kvinnor i sammanhanget för att skapa en större och bredare förståelse för fenomenet och hur det definieras sedan tidigare. För att hitta tidigare forskning sökte jag i Lunds universitets databaser, Swepub, Libris, Elin, vidare i Google scholar. När jag sökt mycket och länge kände jag att jag fastnade. Jag hade svårt att finna de rätta sökorden för att hitta den internationella bilden av fenomenet. För att lossna kontaktade jag Ellen Fall, Bibliotekschef på Campus Helsingborg. Vi satt gemensamt för att söka vidare internationellt.

För att ta kontakt med fältet och insamla empiriskt material har jag använt mig av kvalitativ metod och gjort semistrukturerade intervjuer. Valet kvalitativ metod bottnar i att det ger möjlighet att få djup i undersökningen, ”...strävan mot tolkning och förståelse i stället för förklaring” (Levin, 2008:38). Fältet som jag tänker undersöka är vardagen. Kvinnan som *aktör* och hennes *mening* inre upplevelse, hennes generella uppfattning och förväntan i förhållande till sig själv och människor i sin omgivning.

4.2 Urvalet kvinna hennes mening och aktivitet

Fokus i denna uppsats är inte att undersöka bredden av hur vanligt det är med duktiga flickor. Utan att i kvinnans vardag urskilja duktighetens skepnad i familjen och kvinnans roll där i. Nedan beskriver jag närmare tankar kring urvalsprocessen och avslutar med att kort presentera intervjupersonerna med fiktiva namn.

Kvinnor som urval begränsade jag genom att föra tankar kring begreppen, *fält*, *aktör*, *medlem* genom att definiera dem med verklighetens begrepp. Aktör på fältet är kvinnan i *fältet* som är familjen och vardagen. För att utöka förståelsen för kvinnan som *aktör* genom duktighetsbegreppet behövde jag finna balans i gränsen för vem och vilka kvinnor som kunde svara på detta. Genom att anpassa efter relevansen till litteratur och forskning samt förhållandet till mina frågeställningar kom jag fram till att *aktör* på detta *fält* i denna undersökning avgränsas som: kvinna med familj, man/sambo, två barn, som arbetar 80-100procent. Två barn var en avgränsning utifrån statistik där SCB presenterar att under 2009 var det summerade fruktsamhetstalet 1,94 barn per kvinna. Samt att det finns en viss skillnad inom familjen på ett organisatoriskt plan då man har ett eller två barn. Denna skillnad avser jag inte att lyfta fram i denna uppsats men som kunde varit intressant.

Barnens åldrar har en relevans och kan om man är ovaksam i urvalsprocessen ge ett allt för brett och mångfacetterat material att koda i förhållande till denna uppsatsens storlek. Jag har tagit hänsyn till åldrarna eftersom det påverkar kvinnornas vardag och familjens rutiner om barnen är i exempel åldrarna 10-14 år eller i åldrarna 1-4 år. Genom att försöka rama in urvalet utifrån barnens åldrar är det slutgiltiga att fem av barnen är mellan 3-7 år. Varav det finns ett barn som faller utanför ramen då det är 12 år, men småsyskonet stämmer överens med ramen för urvalet.

Fält kan begränsas av *mening* och *aktivitet* lika så av fysisk begränsning som ex. geografiskt eller en plats, (Aspers, 2007:229). Min avgränsning består av *mening* och *aktivitet*. *Aktivitet* är

på så sätt hur kvinnor som aktör gör duktighet i sin vardag särskilt i familjerollen? *Meningen* för denna aktivitet är det som avser att undersökas genom att intervjua kvinnorna själva. *Meningen* för den *aktivitet* som sker ska aktören själv beskriva hur hon förhåller sig och upplever duktighet. Även sättet hon aktiverar meningen i fältet. Med hjälp av intervjuerna fann jag vidare svar och tydligare avgränsning i min undersökning. Aspens (2007:91) skriver: ”Genom de svar på frågorna som ges inser forskaren exempelvis hur personerna som observeras eller intervjuas kan klassificeras”.

Eliasson- Lappalainen och Szebehely skriver (2008:57):”Vardagslivet är de aktiviteter genom vilka vi återskapar oss själva samtidigt som vi, om än på ett annat sätt, bidrar till att återskapa det samhälle vi lever i”. Eliasson- Lappalainen och Szebehely (2008) beskriver vidare hur forskaren genom att, denaturalisera vardagen, gör vardagen främmande kan få syn på det som annars är välbekant och självklart. Genom att försöka denaturalisera vardagen få en ökad förståelse för vad duktig har för innebörd för kvinnor. På så vis att människan i sin vardag ser kanske inte själv vad som har betydelse och mening i vad man gör och varför. Vardagen är för många en rutin och drifterna/målsättningarna en del i detta utan behov att sätta det ur sitt sammanhang, här är intervjuerna en viktig informationsinhämtning på fältet.

Samtliga intervjuade kvinnor bor i hus och har två barn med sin man som de är antingen gift eller sambo med. De presenteras som Maria, Linda, Lotta och Sassa i analysen och de är 29, 30, 33 och 36 år. Sassa är sjuksköterska, Maria är förskolelärare, Lotta är frivårdsinspektör och Linda är dagbarnvårdare. De arbetar mellan 80-100 procent. Vilket innebär att de alla arbetar i verksamheter där man har mycket sociala kontakter med människor och ingen är till yrket anställd i en chefsposition.

4.3 Medvetandet i forskarrollen

Ovan avsnitt har behandlat metodiska ansatser som aktör och fält. Det har en förankring i forskarrollen och medvetandet där i. Medvetandet kan även ses ur etiskt perspektiv på vad som avses att undersöka samt förhållandet mellan aktör, fält och forskare. I detta avsnitt kommer forskarrollen belysas och senare kommer etiska överväganden i ett avsnitt för sig.

Eliasson- Lappalainen, Jacobsson, Mueewisse och Swärd (2008:23) beskriver ontologi, lärandet om varandet. Ser vi människan som delaktig i skapandet av sig själv, kunskapssökande, aktiv? Eller är människan deterministiskt förd in i sin kontext som ett passivt objekt? Hur människan i sin vardag är, kan och vill vara har en ontologisk förankring.

Under genomförandet av undersökningen var min grundtanke att vara medveten om ontologins betydelse så som Danermark (2006:34...36) skriver: "...frågan är vad som antas existera och vad som inte finns... Vi så att säga skapar en ide om en struktur och det är föreställningen som existerar och kan påverka". Även det epistemologiska grundantagandet, hur vi bör söka kunskap och dess sociala tillhörighet (Danermark, 2006:35-36): "Att vi inte har någon privilegierad tillgång till verkligheten i sig är en uppfattning som delas av många". Som forskare vill jag uppmärksamma min objektivitet eller subjektivitet i ex. den metod, teori jag använt. Samt hålla ögonen öppna för förkunskaper som grundar sig i mitt liv i min egen kontext. Jag är en gift student och förälder till två barn och dessa erfarenheter gör mig färgad trots att jag vill bemöta undersökningen objektivt. Samtidigt menar Berger och Luckman att; "Det är i samhällets dubbelkaraktär av objektiv fakticitet och subjektiv betydelse som skapar dess verklighet *sui generis*' " (Eliasson- Lappainen et al. 2008:24). *Sui generis* är latin och betyder unik i dess karaktär.

Att medvetandegöra min roll var viktigt i uppsatsarbetet då jag som privatperson lever i den kontext liknande aktörerna och kom att känna igen mig i deras *livsvärld*. Avseende forskarens förståelse i livsvärlden finns fördelar menar Aspers (2007:34): "... vad som händer, hur det händer, vilka motiv de ingående aktörerna anger, vad de värderar med mera". Aspers menar att fördelen är att förståelsen kan vara hög och där av lättare att närma *förståelse* och *mening* i aktörens livsvärld. Samtidigt ska forskaren vara tydlig i sin forskarroll och medveten om vilka teoretiska och vetenskapliga glasögon som forskaren ser aktörens livsvärld med. Jag som forskare ska med andra ord vara medveten om vad jag tar för givet menar Aspers (2007:35) och kan på så sätt tydliggöra vad i undersökningen som inte kommer ifrågasättas och varför. En relation i uppsatsarbetet som forskaren har till livsvärlden och aktörerna som påverkar de etiska överväganden och tolkningar som forskaren gör. Medvetenhet i forskarrollen och den privata rollen kan vara viktig för att identifiera *meningen* hos aktören (Aspers, 2007:39).

Eliasson (1995:170) skriver om partstagande och kunskapssökande och hon menar att: "Vi väljer vanligen sida och perspektiv – men vi kan göra det mer eller mindre medvetet och uttalat". Vidare skriver Eliasson om vikten att lägga sanningen på bordet även om det är motsättningar eller inte i det undersökta fenomenet. Och det som forskaren undersöker är det som samtidigt på ett privat plan engagerar forskaren. Neutralitet är med andra ord svårt att uppnå till fullo. Eliasson menar att trohet till den svaga parten bör vara en etisk regel men hon ställer även frågorna (1995:13): "Vem ska hon/han i så fall vara trogen?... Hur trogen?". I mitt uppsatsarbete finns mycket av de tankar som Eliasson (1995) beskriver om den svaga parten

och trogenhet till vem och hur. Anledningen till mina tankar fanns i det dilemma som jag upplever av att kvinnor ibland framställs som ett offer för duktighetssyndromet. Samtidigt finns det att urskilja hur det framställs uppmuntrande att kvinnor är duktiga på flera plan, karriär och familj. Visst finns det mer omkring det i dess *livsvärld*, men dessa två variabler som är den moraliska paniken in mellan varven i vårt jämlikhetssträvande samhälle.

Eliassons (1995:134) talar om det ”Det kritiska mandatet” och menar att det är svårt att förhålla sig kritisk på sikt och enkelt att slukas av kortsiktiga lösningar som är konstruktiva förslag. I mitt uppsatsarbete har jag erhållit inre fokus på det som Eliasson (1995:134) menar att, kritiskt förhållningssätt är tilltron till att förändring är möjligt. Vidare skriver hon att i just kvinnoforskning finns det starka teorier om hur verkligheten ser ut och att vikten bör läggas på forskarens nyfikenhet. Nyfikenhet för att granska ”... *det som är kvinnors verklighet; deras villkor, livsformer, förhållningssätt*” (Eliasson, 1995:135). Eliasson menar att den kritiska forskningen kanske dör ut i all lojalitet, nya lagar, etablerade värden, reformsträvanden och goda intentioner.

4.4 Intervjuerna

Grundläggande sätt att förbereda mig inför intervjuerna tog jag i beaktning tolv förståelseformer av Kvale (1997). Kvale (1997:34) beskriver förståelseformerna i en kvalitativ intervju genom att belysa tolv aspekter, bl.a. aspekten *livsvärld*: ”...och hennes relation till den. Syftet är att beskriva och förstå de centrala teman som aktören upplever och förhåller sig till”. Under intervjun är *mening* (Kvale, 1997:36) betydande för samspelet mellan aktör och forskare, förståelse verbalt och icke verbalt. Utmärkande för en kvalitativ intervju menar Widerberg (2002:16) är: ”... att man följer upp delar av de intervjupersonens berättelse som kan kasta ljus på över personens förståelse av temat i frågan”. Forskaren ska ex. förstå även dolda budskap som kan ge en öppning för en följdfråga. Följdfrågan har då två fördelar, aktören känner sig lyssnad på, aktören berättar kanske mer om sin upplevelse (Kvale, 1997). *Mening* är förbundet med *förståelsen* (Aspers, 2007:231; Kvale, 1997:36) för det som finns och sker i *livsvärlden*. Aspers (2007) beskriver begreppet *livsvärld* och menar att forskare är en del av vardagen och den vardag som den intervjuade beskriver. Människan har i *livsvärlden* för givet tagna situationer och betingelser i vardagen vare sig det är en forskare eller en aktör som forskaren studerar. Det för givet tagna kan vara exempel att (Aspers, 2007:34): ”...huset står kvar när vi kommer hem, och vi förväntar oss att posten kommer”. I intervjusituationerna är det exempel att kvinnorna förväntade sig vid några tillfällen att jag

visste vad de pratade om eftersom de såg att jag är en kvinna och de visste om att jag även är mamma. Jag var tydlig genom att bara nicka eller bara säga ”mm”, samt att jag frågade ”...hur menar du...” istället för att använda bekräftande påståenden som exempel ”jag förstår”. I så stor utsträckning som jag kunde förhöll jag mig i min forskarroll med fokus på att undersöka deras upplevelse av sin *Livsvärld*.

Intervjumetoden som jag använt mig av är semistrukturerad intervju. Den semistrukturerade intervjun utgår från forskarens frågor som är tydligt angivna, samtidigt öppna för att följa upp det som den intervjuade utvecklar i sina svar. Aspens menar att formen är strukturerad utifrån att frågorna är konkret angivna inom ramen för det område som informationsinhämtningen sker (2007:137). Genom att hålla den öppningen i intervjun kunde jag se nya inslag som jag inte tänkt på tidigare och på så vis skapa en större objektiv bild av vad det är som aktören upplever.

Intervjuerna var mellan 40 min och 1h 10 min långa. Intervjuguiden är byggd efter uppsatsens frågeställningar som tre övergripande huvudtema. Utifrån huvudteman gjorde jag underfrågor och följdfrågor som ibland besvarades i andra beskrivande sammanhang när intervjupersonen berättade eller utvecklade sina svar själva. Intervjupersonerna var mer eller mindre privata i olika frågor och jag kunde med hjälp av min intervjuguide följa upp sådant som de tidigare nämnt eller inte nämnt.

Kvale (1997:124-125) skriver om olika typer av intervjufrågor: *inledande, uppföljande, sonderande, specificerade, direkta, indirekta, strukturerande och tystnad samt tolkande frågor*. Dessa typer som Kvale (1997) utvecklar var viktiga i min intervjuguide samt som inflytande i min roll som intervjuare. Min förmåga att följa upp eller lämna ett ämne till senare skede var viktig genom rent metodiskt använda Kvales typer. Det var upp till mig i min roll att få det i sin helhet följa dessa typer flytande i samtalet. Kvinnorna i sin karaktär hade mer eller mindre behov av att utveckla sina svar i vissa ställda frågor. I stunden handlade det mycket om att vara metodiskt medveten i forskarrollen samtidigt pedagogisk för intervjupersonernas personlighet och hur de uppfattade frågorna på olika sätt.

Jag har transkriberat det ljudinspelade intervjumaterialet ordagrant. Aspens (2007:152) menar att: ”I denna process av transkriberingar får ofta forskaren uppslag och kommer på nya idéer som kan vara användbara”. Det gav mig möjlighet att reflektera och se möjliga teman i materialet som även var skildrat i tidigare forskning. Jag arbetade vidare med intervjumaterialet genom att koda och urskilja liknelser eller skiljda meningar. ”I korthet

innebär det att forskaren skall separera materialet utifrån olika dimensioner, som typ av material, platsbundenhet och teoretiska koder” (Aspers, 2007:160). Det var en god del av processen i undersökningen att från utskrivet material och strukturerat koda som underlättade den fortsatta analysen. För att göra materialet lättare att separera och koda valde jag att skriva ut transkriberingarna på vardera intervjuer i olika färg.

4.5 Etiska överväganden

I metodavsnittet har funnits etiska reflektioner löpande men som förtydligas nedan.

Nyttan med denna undersökning har en relation till det som i forskning, media, skönlitteratur beskriver som ett problem. Duktighet och kvinnor förväntas höra samman och det beskrivs på olika sätt hur kvinnor, bränner ut sig, går in i väggen osv. Kvinnor själva skriver böcker som beskriver ilska, frustration, besvikelse och jämställdhetskamp inom familjen och allt ansvar som de förväntas ta. Där av är duktighet värt att undersöka närmare som samhällsfenomen och som fenomen upplevt av kvinnan själv. Kvinnorna i detta sammanhang är många och ser olika ut ur olika perspektivet: klass, ålder, homosexualitet eller heterosexuallitet. Duktigheten gör sig inte hörd bara i de sammanhang där kvinnor har högre klasstillhörighet eller längre utbildning och finare yrke. Duktighet och kvinnors strävan i dess otillräcklighet är något som i sin karaktär är kopplat till familjen, arbetet och rollerna där i. Kvinnors generella livsvärld är att gå från arbetet in i familjen och fortsätta sin duktighet i dess olika sfärer med samma perfektion som flertalet litteratur och forskning beskriver.

Kvinna är ett biologiskt kön, samtidigt ett socialt konstruerat kön. Hon som duktig i sin livsvärld är färgad av sin uppväxt, samhällets förändringar, -förväntningar och sin relation till sin man. Förväntningar hon har på sig själv, hennes man har på henne och som omgivningen har. Kvinnan är inte bara en aktör utan en person med sin identitet i sitt livssammanhang. Det saknas i uppsatsen klass och etnicitet som skulle göra duktig flicka begreppet mer mångfacetterat och komplext. Utifrån syfte, frågeställningarna samt uppsatsens begränsningar i tid och resurser var beslutet att utesluta de annars intressanta delar av fältet.

Aspers (2007) beskriver olika ingångar för hur forskaren selektivt tar kontakt med fältet. När jag till en början sökte kontakt med aktörer var det i försök att uppnå formen som Aspers beskriver, snöbollselektion, där en person som jag kontaktar kan föra mig vidare till andra på fältet. Jag använde mig av en mellanhand som mailade ut min infotext med intervjuförfrågning till kvinnor som passade urvalet. Eftersom den processen tog för lång tid

fick jag omorganisera mitt sätt att kontakta aktörer på dess fält. Jag fick tips om en person som kunde tänkas ställa upp i intervju och jag tog kontakt via telefon. Där blev jag vidare tipsad och sedan tog jag kontakt med kvinnor som jag känns vid och jag visste att deras livssituation nu passade de avgränsningar jag hade för studien. I telefonsamtalen presenterade jag mig och i vilket syfte jag kontaktade dem, att det var frivilligt att ställa upp samt att de blev avidentifierade. Jag berättade att vårt samtal under intervjun spelades in och de gärna fick anpassa miljön så tills vidare att inspelningen var genomförbar. Tillsammans bestämde vi tid medan de bestämde själva plats.

Vetenskapliga rådet har fyra huvudkrav som jag tagit till handa under uppsatsarbetet, *informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet*. Infotext mailades ut som jag även gav en sammanställd papperskopia när vi träffades.

Intervjupersonerna fick i infotexten mina kontaktuppgifter så de kan höra av sig om de önskar. Infotexten (Bilaga 1) inleds med en kort beskrivande text av ”duktighet” för att de skulle veta vilket syfte intervjuerna hade och att deras upplevelse var fokus. Då kunde de själva reflektera om de passade in i ”duktigheten”, vilket jag även ställer frågor kring under intervjun. Infotexten informerar lite om vad uppsatsen handlar om och vad deras medverkan har för syfte i uppsatsen. Samt att de som personer avidentifieras i uppsatsen och att under intervjun spelas samtalet in. När vi träffades för intervjun gick jag genom och berättade för dem att det är frivilligt att ställa upp och att det är med deras samtycke som informationen kommer användas. Jag informerade även om att de kan ta tillbaka sitt samtycke om det skulle kännas lämpligt och det är deras beslut som jag inte kan eller vill påverka. På så vis har informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet tagits till vara. De är även informerade om att uppsatsen kommer finnas tillgänglig att läsa. De var öppna för att jag kanske skulle höra av mig igen för att följa upp intervjun.

4.6 Fördelar och nackdelar

Det finns fördelar och nackdelar, undersökningen sker nu och inom ett område som är föränderligt. Här lyfter jag fram vad som har påverkat uppsatsen positivt och negativt.

Tiden, här och nu, gör att det inte går att göra om detta och få samma resultat senare, men kanske liknande så som jag märkt liknelser i den tidigare forskningen med intervjuer av kvinnor. Jag är som forskare själv färgad av att vara kvinna med familj i dagens samhälle. Genom att reflektera över värdet av min roll som forskare och min *förståelse* för *aktörens mening* i den *livsvärld* som jag undersöker finns klara begränsningar som ligger utanför

forskaren. Utifrån påverkande faktorer är tiden och omfånget på undersökningen.

Begränsningen är min tidigare oerfarenhet som forskare i samband med den utsatta tiden för uppsatsarbetet. I min privata sfär finns tillgång till kvinnor som skulle matcha perfekt i intervjuurvalet, men då jag inte ville känna aktören på fältet var min intention att söka vidare. Som jag tidigare beskriver i mina etiska överväganden. När de sedan visade sig ta för lång tid fick jag kontakta personer som känns vid mig och jag känns vid dem. Till en början oroade det mig att det fanns en kännedom men som visade sig vara väldigt god egenskap i syfte att göra intervjuer med relativt privata frågor. I efterhand vet jag att det handlar om min inställning och mitt intagande av forskarrollen som är det huvudsakliga. Som tidigare beskrivs i avsnittet om medvetandet i forskarrollen.

En av kvinnorna sa efter intervjun att det hände något när de fick sitt andra barn och att livet ändrades. Jag som redan tänkt på detta fenomen började fundera på om det var en miss av mig att inte ha det med som en fråga under intervjuerna. I efterhand ser jag att det kunde ha varit intressant men som i ett annat syfte haft en större relevans. I det duktighetssyndrom eller duktigflicka begreppet kan det vara skillnad om man har ett, två eller inga barn. Samtidigt är det så att det handlar om synen på sig, sitt ansvar, identifikation med allt man gör och inte gör. Att ha just två barn kan skapa sänkta krav eller skapa en starkare konflikt i strävan i att var just duktig. Så det var bra att kvinnan sa lyfte fram detta så jag tänkte genom mina val en gång till. Uppsatsens och tidens omfång gjorde att jag la det åt sidan.

Under första intervjun upptäckte jag kvinnans upplevelse och beskrivning av det dåliga samvetet. Jag som *aktör* i mitt privata liv och gästaktör i andras *livsvärld* har *förståelse* för närvaron av dåligt samvete i olika situationer. I min intervjuguide fanns ingen fråga om samvetet, även då jag läst litteratur och forskning som lyfter fram det dåliga samvetet. Det var en avsaknad i guiden upptäckte jag och därför ställde jag frågan om det dåliga samvetet utanför intervjuguiden i samtliga intervjuer. Kvinnorna har i intervjuerna utifrån *aktörens mening* i den *livsvärld* hon beskriver skapat *mening* och *aktivitet* i relation till duktighet. Samvetet och stressen hörde samman ibland och verkade vara självklart för aktörerna som visade tecken på stress i samband med att inte räkna till. Jag frågade inte om de hade svårt att säga nej som är en del av vad som beskriver duktig flicka i litteratur. Men deras beskrivningar om sig själva, att de ofta gjorde mer än vad som kanske behövdes, att de ställde upp ofta för andra och i sammanhang som var förslutet till familjens och deras intresse, talade för att de ofta sa ja. Det kan vara svårt att besvara i en rakt ställd fråga men som lyser igenom lätt då vardagen beskrivs detnormaliserande.

5. Duktiga kvinnor i sitt empiriska sammanhang

I detta avsnitt presenteras empirin i samband med de teoretiska ansatser som är analysens glasögon. Genom teorin skapas ett sätt att förstå resultatet av intervjuerna. Analysen delas in i mindre delar i förhållande till analysens teoretiska fördjupningar.

När jag presenterar intervju svaren har jag valt att ta bort exempel, ehh, mm och upprepningar i meningarna. Anledningen är att de inte har en *mening* i det som *aktören* upplever och beskriver i förhållande till frågorna och deras *livsvärld*. Det blir även lättare som läsare att följa texten. Namnen är fiktiva och andra familjemedlemmar som nämns tar jag bort med markering xxxx eller skriver exempel barnen.

5.1 Är ”duktig flicka” fenomenet dolt i en fiktiv normprocess?

Den inledande beskrivningen i infotexten (Bilaga 1) som kort beskriver ”duktig flicka”, menade samtliga att de kunde relatera till. De reflekterade fritt och i deras svar fanns en *roll* som Repstad (2005) menar bygger på informella, formella regler som skapar en *norm* med sina stabila förväntningar.

Ja det stämmer ju. De är ju så att man vill göra allt, man vill liksom vara överallt och man vill liksom att barnen ska få de dom vill. (Linda)

Ja det kan jag faktiskt göra. Det känns faktiskt så ibland, speciellt sen man fick familj. (Maria)

Ja det kan jag göra. Det är väl det att man, det kan jag absolut göra för jag känner mig jämt stressad. Jag har alltid, jag tänker väldigt mycket tillbaka på när jag blev mamma. Även innan dess... (Lotta)

Jag har tänkt på det mycket och jag känner många kvinnor som tänker och agerar likadant. Viktigt har alltid varit och prestera. Göra gott från sig på alla plan, allting jag gör så ska jag prestera. (Sassa)

Det finns drivande informella regler som skapar en *norm* för vad som kan finnas som det ”rättsnöre” Svensson (2007) menar man vill nå upp till. Repstad (2005) skriver att en *Fiktiv normprocess*, som bygger på fiktiv förväntan, kan prägla *rollen* och *normen* lika mycket som om det var reella förväntningarna. Detta inslag finns i det empiriska materialet vid flera punkter. Samtidigt är fiktiva ideal och normativa förväntningar, rättsnöret, som påverkar kvinnornas duktighet i vardagen. I intervjuerna läste jag upp begreppen *Driftig/Ambitiös*, *Osjälvvisk*, *Ansvarstagande/Plikttrogen* och kvinnorna själva beskrev sin mening med begreppen. Hur de såg på sig själva i förhållande till dessa. Här presenterar jag deras svar på begreppen i summerad text då de som oftast gled in i vartannat när det beskrev.

Ja alltså jag vet att jag är ju väldigt ambitiös. Och framför allt på jobbet när jag har en arbetsbeskrivning så vill jag ju fullfölja den och veta att jag gjort allt enligt konstens alla regler. Och lika väl som förälder och partner. Men det är inte så lätt alltid att vara den goda partnern eller goda mamman. Man försöker ju, alltså tyvärr så tryter ju orken ibland. Men jag kommer hem efter dagarna och tänker att nu ska jag minsann vara en duktig mamma. (Lotta)

Jag har förmåga att hitta intresse i allt omkring mig. Och så brinner jag för det och kör på hundra procent. (Sassa)

Ja de vill man ju gärna vara ju, ibland lite för ambitiös ibland. Man behöver ju inte damsuga varje dag, fast jag har svårt att låta bli, till exempel. Jag vet att jag inte behöver lägga fram kläder när xxxx ska lämna barnen, för han kan göra det själv... På mitt jobb är jag ju, kan jag känna, att jag är ju den som håller i mycket trådar faktiskt. Inte självvalt utan det är i uppdrag som man fått av sin rektor. Men jag är väldigt ambitiös och gör saker fullt ut... Man är inom alla områden och ska ställa upp för allt och alla. (Maria)

Maria fortsätter med osjälvisk utan att jag nämnt begreppet. Vilket gjorde att jag bara nämnde det sen fortsatte hon: ”Ja det är lätt att man blir det ju. Att nej men det fixar jag, det gör jag. Nej men tänk inte du på det”. När jag sedan sa ansvarstagande och plikttrogen till Maria svarade hon snabbt: ”Ja det är jag ut i fingerspetsarna, är jag. Ja. Vad jag än gör så är jag väldigt ansvarstagande och plikttrogen. Vill ha koll på läget”.

De talade om stress och sina egna krav på sig själv i olika former:

Jag kan säga i efterhand så här att jag varit stressad sen jag blev småbarnsförälder. Just med att det är mycket som tar, alltså mycket av tiden går ju åt barnen. Sen har man ju ett hushåll, ett hem att sköta och ett jobb och trädgård och allting. Det blir stress alltså. Jag kommer hem från jobbet stressar från det att jag kommer hem tills jag går och lägger mig. Har svårt för att varva ner, kan inte sätta mig framför tvn. (Lotta)

Fast jag har börjat försöka tänka mig lite för. För jag hade en period här i höstas när jag faktiskt kände mig väldigt stressad. Så fick man dra lite i handbromsen... Jag är faktiskt lite stolt över mig själv som att vi hade föräldramöte i xxxx klass, jag erbjöd mig inte att bli klassförälder... Hade en kollega som undrade om jag ville engagera mig i facket och lärarförbundet nu. Jag bara nej det ska jag inte göra, jag har inte den orken, helt enkelt. Så att det börjar ge sig. (Maria)

Kvinnorna talar inte om att någon sagt att de ska vara driftiga så som de är i och runt familjen. Det kan man se som ett idealsträvande av en mer *fiktiv normprocess* som skapat en *norm* med stabila och återkommande förväntningar på deras *roller* (Repstad, 2005). *Interrollkonflikt* och *intrarollkonflikt* gör sig synliga i kvinnornas berättelser då det kolliderar och mynnar ut i stress. Repstad (2005) menar att genom att tillföra mer resurser kan tidsbrist och stressen där i minska.

Jag hade en direkt fråga där jag frågade intervjupersonerna ”känner du dig ofta stressad”. Alla hade redan tagit upp sin stress och beskrivit situationer eller sin hälsa omkring sin vardag. Vilket var återkommande tema under intervjuerna. Maria svarade: ”Inte nu gör jag inte. Men jag har gjort det innan. Fast inte trott det själv”. Hon utvecklar att det var psykisk stress på jobbet och hon hade värk i axlar, armar och sökte hjälp. En kollega till henne hade sagt till henne att hon borde ta det på allvar och att hon var på väg i fel riktning. Hon menar även att hon börjar få lite mer koll på hur hon mår och gör nu och stressen har reducerats.

Vidare svarar Sassa att: ”Ja det gör jag självfallet”. Men hon menar att hon samtidigt intalar sig att det är okej med stressen och att det finns annat, ”... som är viktigare och det är coolt. Men det är inte helt coolt. Jag känner fortfarande en inneboende stress att saker och ting inte är så bra som de kan vara”. Sassa säger att hon vill ge en bild utåt att hon är lugn men inombords känner hon stressen att det inte räcker det hon gör.

Lotta säger ”Ja det gör jag. Jag känner mig ofta, ofta stressad”. Hon menar vidare att hon håller ett högt tempo och ”kör på samma tempo” från jobbet och in i hemmet. Lotta: ”... skurar duschen medans maten står och puttrar på spisen . Alltså det går i ett, i ett. Jag kan alltså inte komma hem och bara sätta mig ner”.

Den som svarade: ”Inte jätte ofta” var Linda. Samtidigt utvecklar hon: ”Men man har ju mycket, man är ju gärna liksom redan framme på både nästa dag och nästa vecka”. Linda menar att det är viktigt för henne att planera och hinna göra allt enligt planerat så kan hon bättre prioritera och stressen är när det kör ihop sig och mycket ska ske samtidigt. Stressen infinner sig: ”Mycket på kvällstid framförallt” när hon ska hinna med mycket. På dagen när hon jobbar är hon i jobbet och kan inte styra upp så mycket just då, pratar Linda om.

Sammantaget visar det sig att samtliga är stressade men ser på själva begreppet olika i olika sammanhang. Två av kvinnorna hade jag tillfälle att följa upp med en fråga om deras stress minskade om de kommer hem och deras man har förberett eller tagit tag i sysslor som ska göras dagligen. Båda menar det är en stor skillnad och att de inte alls går igång på samma sätt och kan komma hem och vara lugnare. Stressen och rollen som kvinnorna tar på sig kan i flera inslag talar för den *ytroll* som Moxnes (2008) menar präglas av plikt och vilja, som är påverkat av andras önsknings i familj och arbete. *Ytrollen* kan vara skadlig så man förlora sig själv i den om man stannar i den för länge. Om *ytrollen* skapas delvis genom en *fiktiv normprocess* kan det bli dubbelt att leva upp till förväntningar som är både reella och fiktiva som då påverkas av resultat, belöningar i sammanhanget. Vad händer om det som i en familj

inte så ofta blir tydligt med belöningar och resultat som i exempel arbetet, kan stressen och ambivalensen, duktighetens nackdelar växa här i? Tillförandet av mer resurser i familjens struktur kan hjälpa att reducera rollkonflikten menar Repstad (2005). Samtidigt verkar kvinnornas familjestrukturer och rollkonflikt landa i att aktörerna har olika syn på vad och hur rollen ska formos. Och en ambivalens i deras egen syn på *modersrollen* i familjen, vilket gör att mer resurser eller yttre tillskott av resurser inte tar bort rollkonflikten i sig (Repstad, 2005). Nedan löper ett avsnitt av analysen där duktigheten och strävnan i modersrollens djup karakteriseras som komplext i sin verkliga form.

5.2 Duktigheten i mammarollen en hegenom eller utopi?

När Sassa skulle beskriva en duktig mamma, fru och sambo sa hon att "... jobbet är en bisak och familjen sätts i första rummet, huset är ombonat och fint..." Plötsligt stannade hon upp och sa: "Får man vara helt ärlig (skrattade)... Usch jag skäms över det här". Här gör hon det tydligt att det finns en inre kollusion, en *intrarollkonflikt* med stereotyp ideal som stärks av myter och en *fiktiv normprocess*. Det stärker även en bild av *ytrollen* som hon pendlar i och ur i sin *modersroll* så som hon beskriver sitt livssammanhang. Vidare berättar Sassa:

En bra fru är någon som ser, respekterar sin man, är inte svartsjuk, är kåt glad och tacksam... Sen har jag den där gamla stereotypa bilden i huvudet av en kvinna som lagar mat och bakar och pysslar, vilket stör mig. Att den sitter så starkt. (Jag frågar vad hon menar med att den "stör" henne). Ja det stör mig för att jag tycker inte att det är modernt alls. Jag tycker inte det passar in i vårt samhälle och jag är mot den intellektuellt. Att en kvinna ska göra allting. Men jag ser likförbannat den människan framför mig. En bra fru och en bra mamma har alltid den varmaste kramen..."

Sassa beskriver att hon upplever en "konflikt" och hon talar rakt ut om vad som Björnberg och Bäck-Wiklund (1987) skriver, myterna skapar sammanhållning, gemenskap och värderingar .

För jag strävar efter att nå den bilden samtidigt som jag sa innan att jag är emot den. Jag tycker inte det är en särskilt bra bild egentligen... Jag tror det är en utopi för det första, jag tror inte det är möjligt och det är inget realistiskt mål... Det låter som en reklamfilm. Och livet är ju inte så. Men likförbannat varje gång jag kommer hem från jobbet och jag känner mig trött och irriterad. Och inte orkar lyssna på mina barn om för femte gången om vilken teckning som dom har ritat, när de har ritat hundra tidigare. Så får jag dåligt samvete...

Lotta beskriver liknande konflikt: "... Pussas och kramas när gubben vill pussas och kramas. Att då känner man, jag måste hänga upp tvätten". Vidare säger hon: "mamma, mamma vi kan väl pussla. Ja men mamma måste hänga upp tvätten". Lotta säger att hon "vill prestera

mycket” som hon menar är delat i mammarollen och arbetsrollen. Hennes krav är höga och hon berättar om hur hon trivs när allt är ”tipp topp” hemma. Lotta menar att hon blir tillfredställd och känner sig duktig när hon ”gjort allt fulländat”. Alla kvinnorna beskriver att de vill att hemmet ska vara ordning och fixat. Det krävs tydliga element (Moxnes, 2001) för att upprätthålla familjestrukturen. Men som kolliderar då man bygger strukturen på yttre ideal som kan ses som fiktiva relaterat till reklam och normativa förväntningar. Att känna sig duktig och leva upp till allt i en och samma roll påfrestar. I vissa sammanhang kommer driftångesten som ett intyg på att strukturen inte fyller ut för att nå målen.

Lotta känner sig ”väldigt stressad och frustrerad” över egna krav och de yttre kraven från mamma och svärmor, när de berättar för henne: ”Och jag minsann sov inte på natten, jag var uppe och strök gardinerna och jag var uppe och bakade matbrödet när barnen hade somnat... Ja jag minsann putsade fönster på kvällarna”. Lotta menar att detta: ”... skapar ännu mer ångest”, hon funderar om hon borde göra mer och att hon vissa kvällar städar och fixar med allt: ”...bara för att leva upp till alltså omgivningens förväntningar”, säger hon.

Jag ställde frågan här när Lotta talade om ångest och stress i relation mellan förväntningar, familjen och sysslor, om det även skapade dåligt samvete. Hon svarade: ”Ja jag har alltid dåligt samvete. Alltid.” Vidare beskriver hon det dåliga samvetet:

I allt tror jag. Just för att man, hur mycket man än jobbar och hur man än tänker på morgonen. Man går upp och tänker nu ska jag ta hand om barnen, sen ska jag jobba, sen ska jag hem, sen ska jag laga mat, sen ska jag tvätta, sen ska jag städa... Så det är stress och jäkt hela tiden som skapar ångest för att man hinner inte det man skulle vilja hinna med. Och man gör ibland ur olika synvinklar fel prioriteringar också... det gör inget om det är lite dammigt, det viktigaste är faktiskt barnen.

En underliggande ton i svaren där kvinnorna väver in den osjälviska sidan utan att antyda den konkret. Som när Linda säger att det är på grund av att hennes man har ett arbete som är tungt med långa resor som hon behöver ta mer i hemmet. Sassa menar att hennes man är skörare än hon och han inte har samma upplevelse av att barnen är centralt så som hon ser på familjen, därför tar hon mer ansvar. Lotta beskriver hur hennes mans intresse och förmåga inte är det samma som hennes, därför gör hon det som ska göras. Maria säger att eftersom hon arbetar lite mindre än sin man, med schema som skiljer sig från vecka till vecka så blir det så att hon som får hålla trådarna. Kan även detta stärka den *fiktiva normprocessen* och *rollkonflikterna*. Ovan berättar kvinnorna att genom att sätta barnen och mannen i första rummet, *fiktiv normprocess*, osjälviskt sätter sig i *rollen* som den som förväntas göra alla sysslor som leder till familjens *norm*. Den osjälviska sidan som är en tydlig *roll* för samtliga kvinnor i det

empiriska materialet verkar vara en *informell regel* och ett *ideal*. Samt ett starkt tillhörande i *rollen* som den *goda modern* som Brembeck (2003) skriver bygger på ett nätverk av idéer och föreställningar som blir en primär identitet, att ständigt uppoffra sig för andra. Fortfarande år 2010 i denna empiri finns en ihållande *norm* och en viss status som belönas när *modersrollen* idealiseras utifrån normativa förväntningar (Brembeck, 2003), släkt, vänner, arbete och media. En konstruerad myt som ligger starkt i *modersollen* och i *ytrollen*. Den *hegemoniska diskurs* som Brembeck (2003) beskriver är den uppoffrande modern som är starkt integrerad i samhällslivet och i vardagen. Det empiriska materialet belyser mest vardagen men även mediabilder och vardagsföreställningar som stärker och bevarar det som Brembeck (2003) menar är stereotyper och ideal. Att leva upp till en stereotyp av *normen* genom höga krav, med *rollkonflikter* förbundet med stressen och ett resurskapital som inte räcker till är en bild av en ”duktig flicka” i familjevardagen i denna framställan.

Rollen i familjen som mamma och kvinna visar på stort engagemang kring barnen hos alla intervjupersonerna. Linda menar till exempel att: ”Alltså nummer ett ligger ju hos barnen och då är det ju deras, alltså är de med i en förening... och där är ett behov”. Hon beskriver hennes engagemang utanför arbetet, hur hon är klassförälder, arbetar på idrottsplatsen och gick en utbildning för dotterns idrottsförening. Linda menar samtidigt att hon önskar att hon kunde sitta med på träningar oftare och se på. Ofta måste hon handla under tiden och se till att hinna saker under tiden som annat pågår. Hon har även dåligt samvete för sonens rum är vidgjort men dotterns rum har de inte hunnit med och att hon inte köpt en ute gran ännu. Just att hinna med flera saker samtidigt medans annat pågår talar de alla om i olika sammanhang i vardagen. Linda jobbar heltid hemma och har möjlighet att tvätta, vika tvätt samtidigt som hon är i sitt jobb. Vilket hon menar underlättar och därför gör hon det och inte hennes man. Hennes arbetsdagar är långa och det är ibland är personalmöten på kvällarna samtidigt vidhåller hon att hennes planeringsförmåga i familjen är den som gör allt möjligt. Hon inger ett lugn och en stor acceptans för att livet är som det är under intervjun.

Lotta beskriver hur hon gör saker på lunchen, handlar kläder till barnen och sin man, tränar m.m. för att sedan kunna komma hem och bara vara mamma, men som är mer komplext i rollen när hon väl berättar om att just ”bara vara mamma”, hennes stress och samvete.

Alla ger en bild av att de jobbar undan och ändå tycks det ändå skapas växande krav på engagemanget i barnen, familjen och sysslorna. Det dåliga samvetet talar i sin tystnad om för dem att det som de gör inte räcker till i sina roller i familjen.

Jag till och med sov dåligt om nätterna. Jag kunde vakna mitt i natten och börja fundera på saker... och nu får vi inte glömma ringa dit där i morgon... (jag frågade om det var stress i både arbetet och hemmet och om hon ställde höga krav på sitt engagemang)... Ja det gör jag. För jag tycker att vill man inte engagera sig till hundra procent så kan man låta bli... När de frågar i xxxx klass om jag kan baka lussebullar till Luciafirandet. Ja men jag ställer ju upp liksom så klart, det blir lätt så. (Maria)

Den hegenomiska diskursen vidmakthålls av delvis av kvinnorna själva då de beskriver bland annat att de är ansvariga för kalendern och inplanerade saker som gäller främst barnen. Hur sysslor delas upp på dem som kvinnor för att de är bra på det. Sysslor som hela tiden ska hållas rullande och tider, platser som olika familjemedlemmar ska vara på verkar ligga på deras lott. Jag ställer i intervjuerna frågor kring ”kvinnliga sysslor”, ”saker som måste göras”, uppdelning av sysslor. Maria beskriver att hennes man inte tycker det är roligt att laga mat och hon gör det för att hon tycker att det är roligt. Direkt efter säger hon: ”Sen är ju inte vardagsmaten det roligaste”. Lotta säger att hennes man ”avskyr... det värsta han vet” att laga mat och äter hos sin mamma med barnen om Lotta inte är hemma.

Ingen säger att de har tydligt, *formella regler*, uppdelade sysslor i hemmet mellan dem och sina män. Tre säger, *informella regler*, ”tyst överenskommelse”. En säger, ”Nej det har vi inte gjort. Den ända tydliga uppdelningen är min gubbe sköter allt som har med bilen att göra”. Alla beskriver ett mansansvar kring bilen som verkar vara en tydlig *formell* och *informell regel* som även talar för rollfördelningen i familjen som en *norm*. Bilen som syssla är inget som är integrerat i *modersrollen*.

5.3 Spindeln i nätet håller strukturens trådar

Jag ställer en fråga i samtliga intervjuer om de ”känner till uttrycket spindeln i nätet”? Alla visste vad det innebar och såg sig själva som spindeln i nätet i familjen och lite utanför familjen för att hålla i trådarna ytterligare socialt. Här kan man även se en *hegenomisk karaktär* i modersrollen som tenderar att landa i ett ihållande av den *intrarollkonflikt* de bär på i vardagen. Maria betonar att det är ”självalt” och jag frågar hur hon menar med att det är självvalt? Hon svarar: ”Det är att jag har alltid tagit på mig dom bitarna och kanske inte alltid jag har släppt in xxxx”. Lotta säger på ett självklart intygande sätt: ”Ja ja, det är klart att det blir så ja”. Samtidigt som hon tidigare i intervjun talar om för mig att hon tycker det låter lite hemskt att hon gör mer än sin man. ”... Men jag håller väl ihop det... Jag är väldigt bra på att delegera” menar Lotta. Hon berättar: ”Så sätter han sig och väntar på att ja men Lotta gör det ändå”. Hon förklarar att det låter hemskt när hon säger att hennes delegationer är de som gör

att hennes man gör sysslor, men så är det. Sassa beskriver: ”Man kan säga att ansvaret har alltid jag. Men ibland delegerar jag uppgifter till honom. Jag tycker att det finns en viss skillnad där. Att vi kanske ringer ungefär lika många samtal men det är alltid jag som har delegerat det”.

Kvinnorna beskriver hur de vill ha koll och en del menar att kvinnor i allmänhet har ett större behov av att ha koll. Genom att vända sig om och kolla av så saker verkligen är gjort är ett sätt att ha koll. Sassa säger att hon delegerar ut vad hennes man ska eller behöver göra, att hon ser hur allt hänger samman men hennes man gör efter att blivit ombedd att göra. Likadant menar Lotta och Maria att tvätten ska vikas på särskilt sätt så det får plats och visst kan mannen sätta på en maskin tvätt. Och Linda säger att om hennes man tvättar blir det inte så som hon vill. Lotta säger att hon delegerar sin man till sysslor samtidigt menar hon att: ”Och om han inte städat som jag vill så är jag där och fixar... då måste jag gå och titta så han har damsugit ordentligt”. Lotta menar att det är ett kontrollbehov hon har. Linda säger om kontrollbehov är något som kvinnor har. Kvinnorna karakteriserar *drift ångest* och *system ångest* som ligger förankrat i personliga behov, *sociobehov*, *psykobehov* (Moxnes, 2001). Repstad (2005) menar att det är en förenkling som påverkas av situationer och miljöer. Kvinnorna beskriver hur de genom att strukturera och kontrollera sysslor och vardagen har koll och kontroll. Om målen och strukturen är låga tenderar *sociopersoner* att få *driftångest*. Om sysslor ständigt dubbelkollas så de är stabila inför målet kan kvinnorna som sociopersonligheter drabbas av *driftångest* då det inte blir gjort efter målsättningen med sysslan. Duktigheten syns i strävan efter ett ideal, stereotyp *normativ roll* av vad som anses vara den *goda modern*, *modersrollen*. I kvinnornas roller i familjestrukturen finns tendenser av *driftångest*. Rollen att vara en duktig kvinna och den *goda modern* tenderar vara en *intrarollkonflikt* med *sociobehov* i sin personlighet. Moxnes (2001) menar att i strukturen är ett sätt att handskas med ångest. Genom en struktur med tydliga, *mål*, *regler*, *roller* och *ro* kan ångesten reduceras eller drivas beroende av den personlighetstyp du är. Kvinnorna beskriver en ambivalens i det fenomen som Moxnes (2001) beskriver att strukturen kan upplevas som ett fängelse, en tvångströja. De vill och drivas av höga krav in i rollen som den *goda modern* och *ytrollen* samtidigt som de verkar befinna sig i rollkonflikt med för höga krav. *Strukturen* i familjen verkar delvis ha avsaknad i sin tydlighet och de är driftiga, osjälviska, ambitiösa duktiga på att upprätthålla vad som kan verka idealt, fiktivt eller reellt. När tryggheten strukturellt förväntas bära normen som familjen och deras roller innefattas av

och det sker för mycket i en och samma situation eller finns för många krav kommer driftångesten.

Alla beskriver en uppväxt där mamman har varit tydligt ideal som en kvinna med ansvar för hemmet och barnen. Idealbilden blir även en myt som skapar en kamp att hinna med allt i sammanhanget som kvinnor lever i idag med höga krav i sitt arbete och i rollerna i familjen. Kvinnorna är uppväxta i familj med syskon, ingen är ensam barn. Om hur duktigheten skapas, bidragande orsaker och om omgivningen ser dem som ”duktiga flickor” frågade jag i slutet. Maria säger: ”Ja, jag tror man präglas mycket av sitt arv... även miljön”. Linda menar att hennes roll som storasyster är en bidragande orsak och att hennes egna och andras förväntningar gör att hon: ”... är alltid där och fixar och hjälper till, bakar eller gör saker”. Samtliga kvinnor som intervjuats beskriver en påverkan av hur deras egna föräldrar varit under uppväxten. Hur de upplevt kvinnliga och manliga sysslor under uppväxten. Vem som gjorde vad speglar deras vardag i dag, vem som gör vad nu. Detta skapar en blandning av osjälviskt beteende med höga inre krav på sitt engagemang i sin roll i hemmet när de strävar efter att vara ”duktiga kvinnor” i hemmet, mammarollen, fru/sambo osv. Ett mångfacetterat och komplext fenomen som ändå skapar en liknelse, att sträva efter att vara bra, duktiga:

Sassa säger: ... I och med att min pappa var skör och lynnig, osäker på sig själv så har många gånger hans behov gått före mina och jag har hela tiden varit först med att läsa av hans signaler och göra saker för att göra honom glad. Och i sin tur göra min mamma glad och försöka för, jag började tidigt medla mellan mina föräldrar i konflikter. Och det tror jag har jätte stor inverkan på hur jag är idag... Alltså det har inte handlat om mina behov, det har alltid handlat om någon annan... Men som mamma beskriver har jag ju liksom glidit ut i livet och bara presterat.

Lotta säger: ... Jag tror jag har det hemifrån... Men som sagt jag har haft två föräldrar som har stressat jätte mycket. Och min pappa han hade också väldigt, väldigt höga krav på sig själv. Han var väldigt osjälvisk, han gjorde mycket för alla andra och han kom alltid i sista hand... Och min mamma har alltid varit väldigt glad och positiv men stressad så jag tror det handlar väldigt mycket om det.

5.4 Sammanfattning av analys

Samtliga berättelserna i det empiriska materialet beskriver ett duktighets fenomen i familjeansvaret planeringen, tvätta, städa, delegera, laga mat, ringa m.m. De verkar ha en stark och tydlig ambition med höga krav på sin egen tillräcklighet i familjen som de vill säga sig: ”vill ha koll”. De vill ta ansvaret och mår bra när det haft ”ett ryck” och städat eller fått gjort allt ”tipp topp”, det som skulle hinnas med i familjen. Samtidigt beskriver en del hur de

hinner med att ställa upp utåt, utanför familjen. Jag ställde aldrig frågan om de har svårt att säga nej. Men jag såg en röd tråd i deras vilja att sträva som goda mammor och fruar att de säger ja till mycket, de vill framstå som duktiga och skapar en engagerad bild av sig utåt. Det empiriska materialet talar för att de är duktiga kvinnor utifrån litteratur och tidigare forskning som tidigare beskrivits i uppsatsen. De är även ambitiösa och plikttrogna i sitt arbete, inte bara i hemmet. Och de håller sina inre krav på sig på samma nivå även då det rör sig om helt olika strukturer och syfte i hemarbete och arbete.

Innebörden att vara ”duktig flicka” som kvinna, mamma, fru/sambo har beskrivits genom idealistiskt strävande och viljan att forma sina liv efter en fiktiv norm. Samtidigt är det väldigt realistiskt och verkligt vad de beskriver i sina utsagor. En fiktiv sanning, men fiktiv på så sätt att det är inbillat att de måste vara de som gör och ansvarar för hemarbete, barnen, familjen. De menar alla att de är medvetna om att de kanske inte behöver göra vissa sysslor och att det skulle kunna låta bli att förbereda, förenkla för sin man och sina barn ibland. Att vara duktig och ta stort ansvar i hemmet, hemarbetet, barnen har mycket förankring i deras egna höga krav och andras förväntningar. Alla var driftiga/ambitiösa, osjälviska, ansvarstagande/plikttrogna med viss skillnad eftersom de hade olika intressen och arbete m.m. Samtidigt var deras ansvar i hemmet som drev dem till att upprätthålla duktigheten den samma för samtliga. De ställde gärna upp på saker omkring familjen. De försökte alla göra saker för sig själva ibland. Jag såg i svaren att de kände att var upp till dem att se till att saker blev av eller att det rullade på i vardagen. De sa alla med olika ord att engagemanget var mer som självklart, har man sagt något så gör man det, fullt ut. Kanske när de beskrev på olika vis att man ska göra det man lovat och det är till hundra procent som karakteriserar duktigheten i deras vardag. Att ständigt se till att göra och ta ansvar för vad man sagt. Det är i sin karaktär en väldigt god egenskap, men som kan bli för mycket om den rollen tas på för ofta. Duktig flicka kan hårdraget ses enbart ur (Moxnes, 2008) *ytrollens* perspektiv som föder sig på vilja och plikt. Viljan att sträva, ta ansvar, inte verka trött, glad, engagerad och duktig på allt man gör och förväntas göra. Plikt att se till att alla har det bra efter de bästa förutsättningar, plikten i arbetet, hemarbetet, disk, tvätt, kläder, hålla kontakter för barnen, familjen osv. Listan kan göras lång, dessa detaljer styr upp beteenden i situationer som skapar en *norm* eller som Brembeck (2003) menar, en primär identitet hos kvinnor. Även om det är ett måste eller inte så är de fiktiva och reella förväntningarna starkt förbundna i så många skikt i livssammanhanget, mannen, barnen, släkt, vänner, arbetet, media, att det är svårt att bryta.

6. Avslutande diskussion

Jag skrev tidigare i problemformuleringen att det nya blir kanske att var duktig på att inte vara duktig, vi kanske redan där i samhället? Eftersom duktiga kvinnor även läser medias artiklar om hur farligt det är att uppfostra ett flickbarn till ”duktig flicka” kan kvinnans *duktighetssyndrom* spås på. Allt kan ju bli bättre, bättre -mamma och -karriär osv. Menar jämlikhetens kamp i arbete och i familj att kvinnor är den svaga parten i sammanhanget, eller den starka? Är det böckerna som skrivs om duktighet som försätter kvinnor i den rollen på ett stigmatiserande sätt begrepp som syndrom, diagnos osv.? Framtida syfte skulle kunna vara att undersöka om det är stigmatiserande att sätta kvinnor i ”duktig flicka” fenomenet. Eller driver de kvinnan till att säga stopp och kräva förändring? Kanske kvinnan försöker skapa förändring själv eftersom hon står ensam i detta fenomen, ett ensamt projekt? Duktighet är ett fenomen som placeras på kvinnor som förmedlas till kvinnor och ska lösas av kvinnor, så som jag upplevt denna uppsatsens resa. Utöver att de ska vara duktiga på att sluta var så duktiga, ska samtidigt dagens kvinnor driva denna jämställdhetsfråga utan *förståelse* och *mening* i sin *livsvärld* från mannen. Acceptansen av *ytrollen* var kanske historiskt sett naturligare förr och mindre ifrågasatt? Nu blir det ifrågasatt eftersom kvinnor i större utsträckning bränner ut sig och det syns i samhället, forskning sätter det i ett fack och letar efter förklaringar och svar.

Idag deltar kvinnan i produktionen och hon verkar ändå inte kunnat förminska tiden som ska förväntas gå till det hushållsarbetet. Duktighetssyndromet finns och skapas i denna paradox tror jag. Eller som Sassa beskrev sin strävan efter ett modersideal och kvinnoideal, en utopi. En paradoxal utopi att vara ”duktig flicka” idag. Liknande vad Brembeck skriver (2003:103): ”... Hon upplevde att den ilska och det raseri hon kunde känna i sin roll som mor blev till monstrosa delar av henne själv i ljuset av de rådande stereotyperna”. Moxnes skriver (2001:166): ”Strukturen stänger oss inne, och vi har det bra där vi sitter. Men den som har behov av att flyga, och som har vingar, kommer att uppleva denna inspärning som ett fängelse, som en tvångströja”. Mannens roll påverkar fenomenet genom sin del av ansvaret i hushållsarbetet, om det ska förekomma sig att kvinnans hushållsarbete ska bli av karaktären obetydlig i sin utsträckning. Samhällsutvecklingens krav påverkar med moderna, materialistiska krav på hur familj, hem och hushåll ska konstrueras i kombination med yrkesarbetande föräldrar. Hirdman skriver (2001:181): ”... en paradoxal kombination – och den finns kvar – av en revolutionär målsättning: att ändra könets ojämlika relation samtidigt som medlen för detta inte finns, inte får finnas och kanske rentav inte kan finnas”.

C.Wright Mills skriver att (1959:17): ”Så länge familjen som institution förvandlar kvinnor till förtjusande slavinnor och män till deras herrar och försörjare, som samtidigt förblir osjälvständiga dibarn, kommer det att vara omöjligt att med rent privata lösningar behandla problemet med hur äktenskapet ska bli tillfredställande”. Detta är formulerat för femtioen år sedan, samtidigt finns viss likhet med Bergenstens (2008) beskrivning av kvinnan som curlar sin man, som blir och förväntas vara hela infrastrukturen, E6:an och flygplatsen i familjen. Det framkommer i intervjuerna att kvinnorna vill ha koll och kontroll. Det skapar stress att sträva efter ett ideal som är mytomspunna i kontrast med vardagens verkliga krav. Samhällets verklighet är komplex så som Berger och Luckman menar att den är unik i dess karaktär i kontrasten mellan den subjektiva betydelsen och objektiva fakticiteten (Eliasson- Lappainen et al. 2008). Även om myterna tenderar att hålla samman familjen och skapa en normativ trygghet för människor kan det inte vara rätt att det kostar så mycket stress och dåligt samvete. Forskning beskriver kvinnors utbrändhet och utmattningsdepressioner förankrat i duktighet. Vad kan man på sikt göra om *modersmyten* (Brembeck, 2003) tenderar att segra i konflikt med verkligheten?

7. Referenslista:

Aspers, Patrik (2007). *Etnografiska metoder: att förstå och förklara samtiden*. Malmö: Liber

Bepko, Claudia & Krestan, Jo-Ann (1995). *Duktig Flicka. Om konsten att räcka till – även för sig själv*. Stockholm: Natur och Kultur.

Bergsten, Gunilla (2008) *Familjens projektledare säger upp sig*. Stockholm: Forum.

Brembeck, Helene (2003) ”De nya mödrarna”. Bäck-Wiklund, Margareta & Johansson, Thomas Johansson (red): *Nätverksfamiljen*. Stockholm: Natur och kultur

Björnberg, Ulla & Bäck-Wiklund, Margareta (1987). *Vardagslivets organisering i familj och närsamhälle*. Göteborg: Daidalos

Bäck-Wiklund, Margareta & Bergsten (1997). *Det moderna föräldraskapet. En studie om familj och kön i förändring*. Stockholm: Natur och kultur

Danemark, Berth (2006) ”Socialt arbete och kunskap – tre metateoretiska mönster”. Blom, Björn & Morén, Stefan & Nygren, Lennart (red): *Kunskap i socialt arbete: om villkor, processer och användning*. Stockholm: Natur och Kultur

Eliasson, Rosmari (1995). *Forskningsetik och perspektivval*. Lund: Studentlitteratur

Eliasson- Lappinen, Rosmari & Jacobsson, Katarina & Meeuwisse, Anna & Swärd, Hans (2008) ”Socialvetenskapliga forskningstraditioner – en introduktion”. Meeuwisse, Anna & Swärd, Hans & Eliasson-Lappalainen, Rosmari & Jacobsson, Katarina (red).

Forskningsmetodik för socialvetare. Stockholm: Natur och Kultur

Eliasson- Lappinen, Rosmari & Szebehely, Marta (2008) ”Vardagslivsforskning” Meeuwisse, Anna & Swärd, Hans & Eliasson-Lappalainen, Rosmari & Jacobsson, Katarina (red).

Forskningsmetodik för socialvetare. Stockholm: Natur och Kultur

Elvin-Nowak, Ylva (1999). *Accompanied by guilt. Modern motherhood the Swedish way*. Edsbruk: Akademitryck AB

Elvin-Nowak, Ylva (1998). *Flexibilitetens baksida. Om balans, kontroll och skuld i yrkesarbetande mödrars vardagsliv*. Stockholm: Universitet Psykologiska institutionen

Elvin-Nowak, Ylva (2001). *I sällskap med skulden. Om den moderna mammans vardag*. Stockholm: Albert Bonniers Förlag AB

Elvin-Nowak, Ylva & Thomsson, Helene (2003). *Att göra kön. Om vårt våldsamma behov av att vara kvinnor och män*. Stockholm: Albert Bonniers Förlag AB

Ernsjö Rappe, Tinni & Sjögren, Jenni (2004). *Diagnos: Duktig. Handbok för överambitiösa tjejer*. Stockholm: Pocket förlaget.

Hirdman, Yvonne (1992). *Den socialistiska hemmafrun och andra kvinnohistorier*. Värmdö: Carlssons Bokförlag

Hirdman, Yvonne (2001). *Genus – om de stabila föränderliga former*. Malmö: Liber AB

Holmberg, Carin (1993). *Det kallas kärlek*. Göteborg: Anamma förlag

Kvale, Steinar (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

Leander, Gun (2004). *Könets kemi*. Källvik: Valentin förlag

Levin, Claes (2008) ”Att undersöka det sociala - några ingångar”. Meeuwisse, Anna & Swärd, Hans & Eliasson-Lappalainen, Rosmari & Jacobsson, Katarina (red). *Forskningsmetodik för socialvetare*. Stockholm: Natur och Kultur

Lökken, Kerstin (2002) *Alle dessa duktiga kvinnor – om rätten att få representera sig själv i det offentliga*. Göteborg: Elanders Novum

Mills, C.Wright (1959). *Den sociologiska visionen*. Stockholm: Bokförlaget Prisma

Moxnes, Paul (2008). *Fasettmänniskan, Teori och forskning om personlighet och roller*. Lund: Studentlitteratur

Moxnes, Paul (2001). *Positiv ångest hos individen, gruppen, organisationen*. Stockholm: Natur och kultur.

Perski, Aleksander & Rose, Joanna (2008). *Duktighetsfällan*. Stockholm: Prisma

Pietrzark, Katarina (2003) *Så ung? Och så duktig!* Stockholm: Atlas

Renstig, Monika & Sandmark, Helene (2005a). *Duktighets syndromet –Därför går allt fler kvinnor in i väggen*. Stockholm: Wombri förlag

Renstig, Monika & Sandmark, Helene (2005b). *Kvinnors sjukskrivning. Riskfaktorer för långtidssjukskrivning bland kvinnliga högre tjänstemän*. Karolinska institutet

Renstig, Monica (2010). *Sjukskrivning på lösa boliner. Forskning, fakta och statistik*. Stockholm: Samhällsförlaget.

Repstad, Pål (2005). *Sociologiska perspektiv i vård, omsorg och socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur.

Svensson, Kerstin (2007). ”Normer, normalitet och normalisering”. Svensson, Kerstin (red): *Normer och normalitet i socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur

Widerberg, Karin (2002). *Kvalitativ forskning i praktiken*. Lund: Studentlitteratur

Artiklar:

Evertsson, Lars & Nyman, Charlott (2009). “If not negotiation, then what? Gender equality and the organization of everyday life in Swedish couples” *Interpersona. An International Journal on Personal Relationships*, 3 (suppl.1), 33-59.

M. Zvonkovic, Anisa & M. Greaves, Kathleen & J. Schmiede, Cynthia & D. Hall, Leslie (1996) “ The Marital Construction of Gender Through Work and Family Decisions: A Qualitative Analysis” *Journal of Marriage and the Family*, 58, 91-100.

Schindler Zimmerman, Toni & T. Aberle, Jennifer & L. Kraftchick, Jennifer & M. Harvey, Ashley (2008). "Deconstructing the 'Mummy wars': The Battle Over the Best Mom" *Journal of Feminist Family Therapy*, 20 (3), 203-219.

Internetkällor:

Aftonbladet: Solfors, Björn (2007-12-18). *Din dotter lever farligt*.

<http://www.aftonbladet.se/wendela/article1482363.ab>

Aftonbladet: Nilsson, Marina (2010-08-20). *Be inte om ursäkt för din Cupcakes*.

<http://www.aftonbladet.se/debatt/debattammen/jamstalldhet/article7655452.ab>

DN (2008-01-04). *Vi kan inte bortse från jämställdhetens baksida*.

<http://www.dn.se/debatt/vi-kan-inte-bortse-fran-jamstalldhetens-baksida-1.495876>

Tidsanvändningsundersökning, SCB – statistiska centralbyrån.

http://www.scb.se/Pages/Product_12223.aspx

http://www.scb.se/statistik/LE/LE0103/2003M00/LE99SA0301_05.pdf

Sveriges befolkning 2009, SCB – statistiska centralbyrån.

http://www.scb.se/Pages/PressRelease___290189.aspx

SOU 2005:66. http://www.lansstyrelsen.se/NR/rdonlyres/75813700-B2A7-4574-B8E2-90CFCF90CF41/0/sou_2005_66.pdf

Vetenskapsrådet. *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>

8.1 Bilaga 1

Du som är Duktig!

... Sätter gärna andra i första rummet och tiden inte räcker till...

... Vill hinna med att prioritera allt samtidigt som Du ska leva upp till förväntningarna på arbetet och i familjelivet...

... Planerar och fixar för att skapa utrymme för allas intresse i familjen, samtidigt som Du är tålmodig, stark, klagar sällan, gör mer än Du egentligen orkar och ställer upp när barnen, mannen och vännerna behöver Dig...

Mitt namn är Malin Crona och jag läser till Socionom på Lunds universitet. Nu skriver jag min C-uppsats och undersöker fenomenet som beskrivs på olika sätt, bl.a. ”duktig flicka”, ”duktighets syndrom”. Kvinnor är förknippade med duktighet och *hur Du upplever detta i ditt livssammanhang* är av intresse för mig. Främst ligger mitt intresse i kvinnans roll i familjen.

Med andra ord är Din upplevelse, Dina tankar och Dina erfarenheter det som är viktigt.

Mötet oss mellan och intervjun beräknas ta ca 45min-1h. Intervjun spelas in.

Du som person och den information som du lämnar till mig kommer behandlas konfidentiellt. Jag kommer avidentifiera dig och andra kvinnor som deltar i intervju. När Uppsatsen är färdig kommer du även att få ta del av den, om du önskar det.

Det glädjer mig att få kontakt med Dig och att du tar dig tid!

Tveka inte att ringa mig: 070XXXXXX Om du har frågor.

Min mail: xxxxxxxxxxxx@[telia.com](mailto:xxxxxxxxxxx@telia.com).

Tack för Din medverkan!

Med vänlig hälsning

Malin Crona

8.2 Bilaga 2

Berätta...

- ... Vad det handlar om och vad din medverkan har för syfte i uppsatsen.
- ... I uppsatsen **avidentifierar** jag dig och andra personer osv.
- ... **Frivilligt** att ställa upp och med ditt samtycke som informationen används.
- ... Du kan **ta tillbaka ditt samtycke**.
- ... Intervjun **spelas in** sedan **transkriberas** (skrivs ner ordagrant).
- ... Säg till om jag ska pausa inspelningen **om du behöver en paus**.
- ... Tid för intervjun ca **45min – 1h**.
- ... Uppsatsen kommer finnas tillgänglig att läsa. Vill du få den hemskickad? (Adress).
- ... Om jag behöver **komplettera** något kan jag **kontakta dig igen?** Mail el. Tel.
- ... Har du blivit **intervjuad tidigare; Frågor?**

Din upplevelse... Dina Tankar... Dina erfarenheter är fokus... Temat duktig flicka...

Efteråt kan jag berätta mer och du kan ställa fler frågor till mig.

Sätt igång bandspelaren...

Berätta lite om dig själv (Ålder, Gift/Sambo, Arbete/Sysselsättning nu, Tidigare arbete/Sysselsättning, Utbildning, Intressen... Saker som engagerar dig, Uppväxt: Familj, Syskon Äldre/Yngre).

Tema: "Duktig flicka" (Kvinna) Vad innebär det?

Kan du relatera till den beskrivningen som finns inledningsvis i den infotext som du fått?

Vill du beskriva med egna ord vad **"Duktig flicka"** har för innebörd för dig?

Kan du relatera dig till dessa begrepp... Beskriv hur?

Är du... Driftig/Ambitiös... (*Vill klara av att göra mycket & Göra bra ifrån sig*)

Osjälvisk... (*Ställer alltid upp & "Sätter andra i första rummet"*)

Ansvarstagande/Plikttrogen...

- Finns det något som du själv kommer att tänka på?

- Vill vara duktig & känna dig **engagerad** i de flesta sammanhang i din vardag?
- Vilka sammanhang är viktiga för dig?

- Känner du dig ofta stressad?
 - I vilka sammanhang?

Ställer du **höga krav på ditt engagemang i det du gör... (prestation)?**

I ditt Arbete För... Barnen Vänner Familjen

Tema: Hur ser Duktighet ut i Kvinnans vardag; Hennes Roll/Roller i Familjen?

- Kan du beskriva en bild av hur en **engagerad ”duktig” mamma, fru/sambo är?**
 - **Strävar du efter att uppnå detta?**
- Det finns Uttryck/Hypoteser ex; **”kvinnliga sysslor”** El. **”Saker som måste göras”**
 - Vad **säger dessa uttryck dig** om din vardag?
 - Varför tror du att det är så?
- Har ni (Du & din man/sambo) **delat upp sysslor/ansvarsområden** inom familjen?
- Skulle du kunna urskilja och berätta vilka **sysslor/ansvarsområden** du har i din familj?
 - Varför just de sysslorna/ansvarsområden?
 - Finns det saker som du gör även om din man/sambo kan göra det lika bra? Ex. vad?
 - Hur kommer det sig att du gör det?
- Vill du att ert hem ska **”Se fint ut”... Väststädat, Välorganiserat, Funktionellt, Mysigt?**
 - **Diskutera begreppen!** Hur mkt lite osv.
- **Upplever du** ibland att det **förväntas** att **Du** ska ta hand om saker som **”bara måste göras”?**

Planering & Organisering: Gör du följande eller gör din man? Mer eller mindre...

(Ex): Städning, Plocka, (Leta), organisera så saker finns på en plats, utrymme för hela familjen.

Olika typer av telefonsamtal till ex; släkt, vänner, andra föräldrar osv.

Packa kläder till barnen, Se till att kläder för olika årstider finns till barnen osv.

Finns det något som du kan komma på utifrån din roll i familjen.

- Känner **du dig stressad ibland i samband med att du upplever** att du måste göra saker med risk för att det annars inte blir gjort?
 - När sker detta? **Berätta ex. på sådana situationer...**
 - Är det ofta ett måste eller kan det vänta till senare?
- Hur **upplever du dina sysslor/ansvarsområden inom hemmet & i familjen?**
 - **Är det: ”Trevligt & Roligt”** el. **”Något som måste göras”?**
- Kan man säga som så att du ofta **”Kombinerar nytta (& nytta) & med nöje”?** ”Två flugor i en smäll”? (Ex: Köper årstidens kläder till barnen – Samtidigt umgås med en vän, på väg till möte, har lunch, ”måste ändå”... tanka bilen... använd fantasin).
 - Hur ser de situationerna ut i ditt liv?

- Känner du dig ”**duktig**” när du åstadkommit ”**två flugor i en smäll**”?
- Hur kommer det sig?
- **Är det förknippat med** Produktivitet & att hinna Prestera mer på kort tid tror du?
 - Kan du tänka dig att **separera nyttan & nöjet** oftare i ditt liv?
 - Vill du det? ... Händer det ibland? (Hur kommer det sig att det inte händer så ofta tror du?)
- När det gäller **planering och organisering inom familjen, upplever du att du gör mer än vad din man/sambo gör?**
 - Hur kommer det sig tror du?
- Händer det att du känner **att du inte hinner med för att du Trött... Är sjuk?**
 - **Gör du ändå det du tänkt eller ber du om hjälp?** Varför?
 - Gör din man det som du annars förväntas göra?
 - Om **din man/Sambo inte hinner, är trött, sjuk...** Hur ser situationen ut då?
- Känner du till uttrycket: ”**Spindeln i nätet**”... **Är du spindeln om familjen vore nätet?**
Social kompetens, Planerings/Strukturerings förmåga, Att ”hålla i trådarna”!
 - Hur är du spindeln i ert nät?

Tema: Vem/Vilka är delaktig/a i skapandet av duktigheten? Underliggande löpande tema i intervjun: Hur mannens roll kan påverka kvinnans ”duktighet” och roll inom familjen? Ser hur det utkristalliserar sig?

- Tror du **kvinnor strävar efter att vara duktiga i större utsträckning än män?**
 - Hur kommer det sig?
- Tror du att **din omgivning** ”ser dig” som en typisk ”duktig flicka”?
- Brukar **vänner, familj kommentera eller be dig** att ”ta det lite lugnt” Eller ”tänka på dig själv lite”?
 - Brukar du lyssna på dem?
- Vill din man att du sänker dina krav på **dig tror du?**
 - Har han **sagt något** om det? Eller gett förslag på Hur?
- Vad tänker du skulle kunna vara **bidragande orsaker** till att du är/vill vara duktig?
 - Ex uppväxt?
- Har du **alltid varit en ”duktig flicka”?**
- Finns det **stunder eller särskilda sammanhang** då du tillåter dig att **inte** vara duktig?
- Strävar du efter att sänka dina krav på dig själv?

Avslutningsvis...

Finns det något som **Du vill tillägga** eller som **Du känner saknas** i de frågor som jag ställt till dig?

Stort Tack för att du ville medverka till att öka mina kunskaper om kvinnors livssammanhang i familjen utifrån begreppet ”duktig flicka”.